

HET GEZAG VAN GEWIJSDE: UITDRUKKING VAN HET RECHTERLIJK GEZAG (*)

door

Annelies WYLLEMAN
Navorser F.K.F.O. (R.U.G.)
Advokaat

INHOUDSTAFEL

Inleiding (nr. 1)

Deel I. Het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken

- 1. Begrip (nrs. 2-4)**
- 2. Draagwijdte**
 - 1) De klassieke opvatting (nrs. 5-7)
 - 2) Moderne visie (nrs. 8-11)
 - 3) Persoonlijke benadering (nrs. 12-19)
- 3. Voorwaarden van gezag van gewijsde (nr. 20)**
 - 1) Zelfde voorwerp en zelfde oorzaak van de vordering (nrs. 21-26)
 - 2) Zelfde partijen in dezelfde hoedanigheid (nrs. 27-29)
- 4. Uitspraken waaraan gezag van gewijsde toekomt (nrs. 30-33)**
- 5. Delen van het vonnis waaraan gezag van gewijsde toekomt (nrs. 34-37)**
- 6. Besluit (nr. 38)**

Deel II. Het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter

- 1. Probleemstelling (nrs. 39-41)**
- 2. Voorwaarden (nr. 42)**
 - 1) Gezag van het strafrechterlijk gewijsde**
 1. Begrip (nrs. 43-55)
 2. Voorwaarden (nr. 56)
 - 1) Een beslissing ten gronde over het voorwerp van de strafvordering (nrs. 57-63)
 - 2) Een onherroepelijke beslissing (nrs. 64-66)
 - 3) Een beslissing van een Belgisch strafgerecht (nrs. 67-68)
 - 4) Nieuwe strafvervolgingen tegen dezelfde verdachte (nrs. 69-72)
 - 5) Nieuwe strafvervolgingen wegens hetzelfde feit (nrs. 73-75)
 - 2) Zelfde feit (nrs. 76-77)

(*) Deze studie werd oorspronkelijk geschreven in het kader van de leergangen R.U.G. „Grondige studie van het privaatrechterlijk procesrecht” (Prof. Dr. M. Storme) en „Grondige studie van het strafprocesrecht” (Prof. Dr. J. D’haenens). Zij werd bekroond met de scriptie-prijs 1987 van het Interuniversitair Centrum voor Gerechtelijk Recht.

3. In welke mate is de burgerlijke rechter gebonden? (nr. 78)
 - 1) Wat zeker werd beslist (nrs. 79-88)
 - 2) Wat noodzakelijk werd beslist (nrs. 89-94)
 - 3) Wat hoofdzakelijk werd beslist (nrs. 95-96)
4. Besluit (nrs. 97-100)

INLEIDING

1. Het gezag van gewijsde wordt door menig auteur⁽¹⁾ bestempeld als een van de meest duistere en moeilijke probleempunten van het recht. Het bestaan van meerdere opvattingen nopens de draagwijdte van het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken is daaraan zeker niet vreemd.

Het is de bedoeling in het eerste deel van deze bijdrage deze verschillende stellingen te analyseren, alsmede een persoonlijke benadering te formuleren. Tevens zal aandacht worden besteed aan de voorwaarden van het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken en aan de delen van het vonnis waaraan gezag van gewijsde toekomt.

In het tweede deel worden de grondslag en de voorwaarden van het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van een voor de burgerlijke rechter ingestelde vordering onderzocht. Hoewel deze materie tevens tot het strafprocesrecht behoort, wordt ze toch beschouwd als in overwegende mate behorende tot het privaatrecht. Het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter maakt ontegensprekelijk deel uit van het gerechtelijk privaatrecht, waar het beperkingen stelt aan de uitoefening van de burgerlijke vordering en de beoordeling ervan door de burgerlijke rechten.

Het is wenselijk in het kader van deze studie het gezag van gewijsde in strafzaken te belichten in de verschillen die het vertoont ten aanzien van het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken.

Het gezag van gewijsde in administratieve zaken, in fiscale zaken, in tuchtzaken, in kieszaken, in militiezaken en in het communautair recht wordt in deze studie terzijde gelaten.

(1) GUTT, E. en STRANART-THILLY, A.M., „Examen de jurisprudence concernant le droit judiciaire privé”, *R.C.J.B.*, 1973, p. 110, nr. 10; MAHAUX, P., „Het rechterlijk gewijsde en het gerechtelijk wetboek”, *R.W.*, 1971-72, 105; VALTICOS, N., *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil*, Paris, Sirey, 1953, p. 1.

DEEL I
HET GEZAG VAN GEWIJSDE IN BURGERLIJKE ZAKEN

1. BEGRIP

2. Het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken is het gezag dat vanaf de uitspraak aan een rechterlijke contentieuze beslissing over een burgerlijke vordering toegekend wordt en dat stamt uit de autoriteit van de rechter die vanwege de Staat een stukje van het imperium gekregen heeft. Dit gezag brengt met zich mee dat de rechter een normatief bindende beslissing treft en dat hij de partijen verhindert die beslissing nog in vraag te stellen.

3. Voor de totstandkoming van het Gerechtelijk Wetboek was het gezag van het rechterlijk gewijsde geregeld door drie bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, vervat in het hoofdstuk met betrekking tot het bewijs van de verbintenissen: art. 1350, 3° dat het tot een wettelijk vermoeden maakte; art. 1351 dat het beginsel en de toepassingsvereisten ervan bepaalde; art. 1352 dat de gevolgen ervan regelde, door elke rechtsvordering tegen wat is gevonnist, te ontzeggen en door degene ten voordele van wie het vermoeden bestaat van ieder bewijs te ontslaan.

4. Art. 1351 B.W. werd door art. 2 van de Wet van 10 oktober 1967 (Opheffingsbepalingen), art. 22 opgeheven, doch de inhoud ervan, namelijk het beginsel van en de vereisten tot het gezag van gewijsde, werd in dezelfde termen overgenomen in art. 23 Ger. W. Terwijl de artikelen 1350, 3° en 1352 B.W. ongewijzigd bleven, werden aan art. 23 Ger. W. vijf artikelen toegevoegd (art 24-28 Ger. W.) waarvan de eerste vier enkele gevolgen van het gezag van gewijsde bepalen, en het laatste artikel het verschil tussen gezag van gewijsde en kracht van gewijsde aangeeft(2).

(2) MAHAUX, P., *l.c.*, 106.

Naast de noot van P. Leclercq onder Cass., 5 november 1931 (*Pas.*, 1931, I, 279) heeft het Gerechtelijk Wetboek zelf inderdaad heel wat verheldering in het onderscheid tussen de begrippen gezag van gewijsde en kracht van gewijsde gebracht. Terwijl overeenkomstig art. 24 Ger. W. elke eindbeslissing gezag van gewijsde heeft vanaf de uitspraak en dit gezag krachtens art. 26 Ger. W. behoudt zolang de beslissing niet ongedaan is gemaakt, gaat overeenkomstig art. 28 Ger. W. elke beslissing in kracht van gewijsde zodra ze niet meer voor verzet of hoger beroep vatbaar is, m.a.w. niet meer door gewone rechtsmiddelen kan worden aangevochten. Het verbod dat voortvloeit uit het gezag van gewijsde, een beslecht geschil opnieuw aan een rechter voor te leggen, verhindert dus geenszins de mogelijkheid tot het uitoefenen van rechtsmiddelen. Doch een vonnis heeft gezag van gewijsde zelfs wanneer de termijn van beroep

Luidens het verslag van de Koninklijke Commissaris voor de gerechtelijke hervorming(3) was het geenszins de bedoeling door de overbrenging van de bepalingen van art. 1351 B.W. naar het Gerechtelijk Wetboek, het karakter van het gezag dat de wet aan het rechterlijk gewijsde toekent, te veranderen, doch steunde deze overbrenging op de overweging dat de theorie van het rechterlijk gewijsde eerder tot de rechtspleging dan tot het burgerlijk recht behoort.

Deze evolutie illustreert het „scharnier”-karakter van het gezag van gewijsde: het begrip ligt op de drempel van zowel het substantieel als het procedurieel recht en vormt als het ware een „schakel” tussen beiden(4).

2. DRAAGWIJDTE

1) *De klassieke opvatting*

5. Vanuit de klassieke opvatting(5) wordt het gezag van gewijsde benaderd en omschreven vanuit de wet, als een wettelijk vermoeden van waarheid van de rechterlijke beslissing die aan zekere door de wet bepaalde voorwaarden voldoet, dat belet dat wat de rechter heeft beslist, nog in vraag wordt gesteld voor dezelfde of een andere gerechtelijke instantie. Deze rechtsgeleerden zien in het „gezag van gewijsde” de weerspiegeling van het principe „Res judicata pro veritate habetur”.

Deze „fictie van waarheid” vindt volgens hen zijn verantwoording enerzijds in de overweging dat de maatschappelijke orde en vrede vereisen dat processen beëindigd worden. Litis finiri oportet. Onge-lukkige partijen kunnen hun heil zoeken in de rechtsmiddelen die de wet hen aanbiedt. Doch eens men tot een oplossing gekomen is, moet vermeden worden dat het trauma, de wonde die elk proces bij de

nog niet verstreken is (Kort ged. Namen, 13 november 1981, *Rev. Rég. Dr.*, 1982, 49). Het is evident dat het gezag van gewijsde van het eerste vonnis de rechter in hoger beroep niet bindt (Gent, 17 juni 1981, *R.W.*, 1981-82, 261).

Een rechterlijke beslissing noemt men onherroepelijk wanneer er ook geen buitengewone rechtsmiddelen meer tegen kunnen worden aangewend (MAHAUX, P., *l.c.*, 110; RUTSAERT, J., „Chose jugée”, *R.P.D.B.*, Complément VI, p. 263, nr. 9).

(3) *Parl. St.*, Senaat, 1963-1964, nr. 60, p. 29.

(4) VAN COMPERNOLLE, J., „Considérations sur la nature et l'étendue de l'autorité de la chose jugée en matière civile”, *R.C.J.B.*, 1984, p. 243.

(5) DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, III, *Les obligations*, Brussel, Bruylant, 1942, nrs. 938-939; FETTWEIS, A., KOHL, A. en DE LEVAL, G., *Eléments de procédure civile*, I, Liège, Presses universitaires, 1983, p. 200, nr. 360; ROUARD, P., *Traité élémentaire de droit judiciaire privé*, I, *Principes généraux du droit judiciaire privé*, Brussel, Bruylant, 1979, p. 250.

partijen teweegbrengt, telkens opnieuw wordt opengereten doordat men aan de partijen toelaat het beslechte twistpunt steeds weer aan een rechter voor te leggen. Zo wordt uiteindelijk niet meer het proces van de partijen, doch dat van de doorlopen procedure en de daaruit resulterende oplossing gemaakt.

De tweede rechtvaardiging ligt anderzijds in de noodzaak tegenstrijdige rechterlijke uitspraken te vermijden, dit opnieuw in het belang van de sociale orde, doch ook, en niet in het minst, in het belang van de geloofwaardigheid van de rechterlijke macht. Eenzelfde bezorgdheid ligt trouwens ten grondslag aan fenomenen als „aanhangigheid” en „samenhang”.

6. Alhoewel de twee overwegingen die aan de klassieke opvatting van het gezag van gewijsde ten grondslag liggen, zeker kunnen worden bijgetreden, kan toch de vraag gesteld worden of het noodzakelijk is op te klimmen tot dergelijke „fictie van waarheid” om de uiteindelijke doelstellingen van het gezag van gewijsde kracht bij te zetten. Het lijkt me enigszins hypocriet, tegenstrijdig en overbodig het gezag van een rechterlijke uitspraak te gaan deduceren uit een „aureool” van waarheid dat men aan die uitspraak toekent, terwijl men er zich terzelfdertijd goed van bewust is („pro veritate habetur” en niet „veritas est”) dat de burgerlijke rechter enkel zoekt de op hem beroep doende partijen op de meest doeltreffende en tegelijk menselijke manier van elkaar af te helpen bij wege van een uitspraak die niet de pretentie heeft „DE waarheid” in pacht te hebben. Dit zou een onmogelijke opdracht voor de rechter betekenen gezien hij, wat de kennis van de feiten betreft, in ons accusatoir systeem, afhankelijk is van wat de partijen hem voorleggen.

7. Vele auteurs⁽⁶⁾ vinden de assimilatie van het gezag van gewijsde met een bewijsmiddel, nl. het wettelijk vermoeden, niet erg gelukkig. Immers, wanneer een partij zich op het gezag van gewijsde beroept om de herhaling van een proces te verhinderen, wendt ze geen „bewijsmiddel” in de eigenlijke zin van het woord aan. Het bewijs van haar rechten werd reeds geleverd en door de rechter voldoende geacht om de aanspraak toe te staan tijdens het vorig proces. Het gaat hier volgens hen eerder om een principe van maatschappelijke orde dan om een bewijskwestie.

(6) DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 941; MAHAUX, P., *l.c.*, 107; VAN COMPERNOLLE, J., *l.c.*, p. 244.

2) *Moderne visie*

8. Sedert het ontstaan van het Gerechtelijk Wetboek wordt het gezag van gewijsde ondergebracht bij de gevolgen die verbonden zijn aan een rechterlijke beslissing.

Daarbij moet men volgende evolutie goed voor ogen houden. Het begrip „gezag van gewijsde” werd lang aangewend als verzamelterm voor alle mogelijke gevolgen van een vonnis („vonnis” hier gebruikt in zijn algemene betekenis van rechterlijke uitspraak en niet als uitspraak van een lagere rechtbank, tegenover „arrest”). Geleidelijk aan ging men een negatief aspect of herhalingsverbod en positief aspect of de mogelijkheid van een partij zich op het vonnis te beroepen om zijn rechten kracht bij te zetten, onderscheiden in het begrip. De moderne rechtsleer echter aanvaardt de notie van het gezag van gewijsde niet langer als verzamelterm, doch kent het begrip binnen de gevolgen van het vonnis een meer verfijnde betekenis toe⁽⁷⁾. Over de juiste betekenis die aan het begrip toekomt, bestaat echter geen eensgezindheid. Hierna zullen de belangrijkste stellingen tegenover elkaar worden gezet om daarna de problematiek vanuit een persoonlijke visie te benaderen.

9. Een eerste stelling⁽⁸⁾ kent aan het gezag van gewijsde als versterkende en stabiliserende eigenschap van de substantiële gevolgen van de rechterlijke uitspraak, een louter negatieve functie toe, namelijk het verhinderen van de toekomstige invraagstelling van wat het voorwerp van een rechterlijke uitspraak uitmaakte.

Deze stelling zal worden verduidelijkt aan de hand van een korte analyse van de visie van de heer P. Gothot die op briljante wijze deze stelling verdedigd heeft. De gevolgen van een vonnis deelt hij in in twee grote groepen.

Enerzijds zijn er de gevolgen die het vonnis teweeg brengt als bewijsinstrument van de erin vastgestelde feiten of rechtshandelingen. Deze gevolgen noemt hij de „bewijskracht” (*la force probante*) van het vonnis. Het gaat hier om gevolgen die niet hun bestaansreden vinden in de eigen aard van de rechterlijke uitspraak, doch wel in het feit dat deze een authentieke akte is.

Anderzijds zijn er de „eigen” gevolgen (*les effets propres*) van het

(7) VAN COMPERNOLLE, J., *l.c.*, p. 245.

(8) FETTWEIS, A., KOHL, A. en DE LEVAL, G., *o.c.*, p. 201, nr. 360; GOTHOT, P., „Des conditions auxquelles une décision judiciaire étrangère peut fonder, en Belgique, une exception de chose jugée”, *R.C.J.B.*, 1975, p. 553-557.

vonnis, m.a.w. degene die de rechter door uitspraak te doen in overeenstemming met het materieel en procedurieel recht, op het oog had. Deze eigenlijke gevolgen zijn drieërlei:

— Bij wege van zijn constitutieve of declaratieve beslissing wijzigt de rechter door het stellen van een norm de juridische ordening, aangezien hij een bevel richt tot de partijen dat zij dienen na te komen. De rechterlijke beslissing komt derhalve tot de partijen als een dwingende norm en heeft dus *verbindende kracht* of *materiële rechtskracht* (une force obligatoire).

Deze materiële rechtskracht die verbonden is aan het beschikkend gedeelte van het vonnis situeert zich op het vlak van het „substantiële”, het „wezenlijke” of „inhoudelijke”, in die zin dat de rechterlijke beslissing aan de partijen een norm oplegt en ten aanzien van hen een bepaalde juridische situatie creëert of erkent: de rechter maakt juridisch zeker wat tevoren onzeker en betwist was.

— Het *gezag van gewijsde* is een eigenschap die door de wet wordt toegekend aan de norm die de rechterlijke beslissing ten aanzien van de partijen schept, met als louter negatieve functie te verhinderen dat die beslissing, behoudens het aanwenden van rechtsmiddelen, nog betwist wordt. Deze eigenschap versterkt en stabiliseert op definitieve wijze de door het vonnis gecreëerde juridische situatie.

— Tenslotte heeft het vonnis nog een *uitvoerbare kracht* (une force exécutoire), een eigenschap die toelaat aan de triomferende partij een beroep te doen op de openbare macht om het bevel van de rechter te realiseren.

Van deze drie „eigen” gevolgen of eigenschappen is het gezag van gewijsde niet alleen het meest spectaculaire doch ook het enige „specifieke” kenmerk van de rechterlijke beslissing. Immers hebben rechtshandelingen die tot stand komen op eigen initiatief van de rechtsonderhorigen (in tegenstelling tot de „rechterlijke” beslissing) ook materiële rechtskracht ten opzichte van hen, m.a.w. doen ze zich voor als hen bindende normen. Daarnaast zijn ook andere authentieke akten dan vonnissen bekleed met uitvoerbare kracht.

In die hoedanigheid van specifiek kenmerk van het vonnis ziet Gothot het belang van een eensgezinde visie op het begrip „gezag van gewijsde”(9). De verwarring tussen materiële rechtskracht en gezag van gewijsde vloeit volgens hem voort uit de terminologie: uit de uitdrukking „gezag van gewijsde” zou men willen afleiden dat „het gewijsde gezag heeft”, om zo te komen tot de positieve functie van

(9) GOTHOT, P., *l.c.*, p. 556.

het gezag van gewijsde, terwijl men in feite spreekt over de materiële rechtskracht van het vonnis.

10. Een tweede stelling(10) kent aan het gezag van gewijsde naast een negatieve functie, zoals in de vorige stelling, bovendien een positieve functie toe, die vereenzelvigd wordt met wat Gothot „la force obligatoire” noemt.

11. Een derde stelling die uitgewerkt werd door Van Compernelle(11) ontstond vanuit een kritiek op beide vorige stellingen. Hij verwijt Gothot en de andere aanhangers van diens stelling dat ze het gezag van gewijsde beschouwen als een eigenschap van de materiële rechtskracht van het vonnis. Hij werpt op dat er vonnissen zijn die geen tastbare wijziging in de juridische ordening veroorzaken (zoals declaratieve vonnissen, vonnissen waarbij de vordering wordt afgewezen) en derhalve geen materiële rechtskracht bezitten, maar die wel gezag van gewijsde hebben.

De fout die Gothot in zijn redenering maakt, is volgens Van Compernelle dat hij onder de notie „materiële rechtskracht” wil onderbrengen zowel het onderzoek van de aanspraken van de partijen door de rechter (= rechterlijke verificatie) als de daaropvolgende rechterlijke beslissing die zich, wanneer de rechtsvordering wordt toegekend, manifesteert als een bevel dat de partijen moeten nakomen (cfr. materiële rechtskracht). Welnu, het gezag van gewijsde is een eigenschap van de rechterlijke verificatie.

Het negatief aspect ervan slaat op de onmogelijkheid voor de partijen de vordering opnieuw in te stellen, zoals verwoord in art. 25 Ger. W., en derhalve een tweede rechterlijke verificatie te bekomen, natuurlijk onafgezien de mogelijkheid rechtsmiddelen aan te wenden.

Het positief aspect bestaat niet in de juridische situatie gecreëerd door het vonnis — wat zijn kritiek vormt op de tweede stelling — doch wel in de verplichting in een latere procedure tussen dezelfde partijen de eerste beslissing te respecteren, in die zin dat, zoals het Hof van Cassatie(12) het uitdrukt, „de rechter, zelfs wanneer de oorzaak en het voorwerp van een rechtsvordering waarover definitief uitspraak gedaan werd en die van een latere rechtsvordering tussen

(10) CUCHE, P. en VINCENT, J., *Précis de procédure civile*, Paris, Librairie Dalloz, 1963, p. 69-70; MAHAUX, P., *l.c.*, 110; ROUARD, P., *o.c.*, p. 250; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 280, nr. 108.

(11) VAN COMPERNOLLE, J., *l.c.*, p. 248-254.

(12) Cass., 20 februari 1975, *R.W.*, 1974-75, 2594; *J.T.*, 1975, 310.

dezelfde partijen niet gelijk zijn, een aanspraak waarvan de grond onverenigbaar is met de vroeger geoordeelde zaak, niet kan aanneemen”.

Een voorbeeld kan dit positief aspect verduidelijken. Wanneer tijdens een eerste procedure tussen de partijen, waarin de geldigheid van het tussen hen bestaande contract werd betwist, de rechter tot de geldigheid van het contract heeft besloten, kan in een later geschil met betrekking tot de uitvoering van het contract, de geldigheid van het contract niet meer invraaggesteld worden, m.a.w. moet bij de beslechting van het tweede geschil de oplossing van het eerste geschil als gegeven worden aanvaard.

3) *Persoonlijke benadering*

Na dit overzicht van de verschillende theorieën enkele persoonlijke bedenkingen.

12. Omdat de gedingvoerende partijen zelf niet in staat zijn het tussen hen bestaande geschil op te lossen, wenden ze zich tot de rechter, opdat deze hen door zijn gezaghebbende tussenkomst van elkaar af zou helpen. De aldus geformuleerde doelstelling van het proces vereist noodzakelijk dat de rechterlijke beslissing zich tot de partijen richt als een hen bindende oplossing, zoniet zou de inspanning die de rechter levert om het geschil op te lossen, en bovendien de ganse instelling van de rechterlijke macht, volkomen zinloos zijn. Vandaar dat de wetgever aan de rechterlijke beslissing een bepaald gezag heeft toegekend.

Dit gezag ligt dus in de bindende kracht die ten aanzien van de partijen van het vonnis uitgaat. Door zijn bindende beslissing schept de rechter zekerheid met betrekking tot de rechtstoestand van de partijen in het licht van het specifiek geschilpunt dat hem werd voorgelegd, zodat de partijen zich op die beslissing kunnen beroepen bij de beslechting van een ander geschilpunt waarbij de eerder verkregen zekerheid een rol speelt.

Die bindende kracht kan men een soort gevolg van het gezag van gewijsde noemen. Doch tegelijk kan men ze als een inherent deel van dit gezag beschouwen omdat ze de draagwijdte, de werkingskracht van dit gezag bepaalt. Met andere woorden de bindende kracht geeft aan dit gezag inhoud.

Gezien het gezag van gewijsde ook het herhalingsverbod met zich meebrengt, zou men kunnen stellen dat het ruimer is dan de bindende kracht. M.i. is dit niet het geval, daar het herhalingsverbod ook als

het ware verweven is met de bindende kracht van het vonnis, in die zin dat het de eerste bindende beslissing is die er zich tegen verzet dat de partijen nog zouden kunnen pretenderen dat het geschil nog niet werd beslecht om het opnieuw ter oplossing aan een rechter voor te leggen. Door de eerste bindende beslissing werd het recht de vordering in te stellen immers geconsumeerd.

13. De wettelijke grondslag van deze binding, van dit respect voor de rechterlijke beslissing, ligt m.i. in het voorkomen van het gezag van gewijsde als een wettelijk vermoeden. Omwille van hoger reeds uiteengezette redenen vormt dit „wettelijk vermoeden van waarheid” een nogal ongelukkige formule om uit te drukken dat aan een rechterlijke beslissing een hoge WAARDE wordt toegekend. Die WAARDE bestaat hierin dat de door de rechter aan een geschil gegeven oplossing wordt verheven tot een zekerheid (niet een waarheid), zij het een voorlopige zekerheid zolang de beslissing door het aanwenden van rechtsmiddelen nog kan hervormd worden.

Eens de termijnen voor het aanwenden van de gewone rechtsmiddelen verstreken zijn, mag men stellen dat die zekerheid vrijwel definitief geworden is. Wanneer nochtans de waarde van het vonnis aangetast zou zijn, doordat achteraf blijkt dat de rechter zich vergist heeft wegens factoren die niet van hem afhankelijk zijn en waarvan het bewijs slechts in de bij de wet bepaalde gevallen kan geleverd worden nadat het vonnis reeds in kracht van gewijsde is gegaan, dan is de mogelijkheid voorzien tot het aanwenden van het buitengewoon rechtsmiddel van de herroeping van het gewijsde. Dit rechtsmiddel biedt als het ware een garantie voor de waardigheid van het vonnis.

14. Gezien het gezag van gewijsde betrekking heeft op de bindende kracht van het vonnis, is het m.i. zinloos beide begrippen een afzonderlijke inhoud te willen geven. Wanneer men immers de inhoud die Gothot eraan geeft, analyseert, komt men terug tot één enkele idee. Hij stelt namelijk dat de bindende kracht van het vonnis betrekking heeft op het feit dat de rechter bij zijn uitspraak een wijziging in de juridische ordening teweegbrengt die erin bestaat dat hij zeker en onbetwistbaar maakt wat onzeker en betwist was, terwijl het onbetwistbaar maken van wat onzeker was, doch door een rechter zeker werd gemaakt, ook juist „zijn” gezag van gewijsde kenmerkt.

Ten aanzien van de stelling van Van Compernelle kan worden opgemerkt dat hij de materiële rechtskracht of bindende kracht van

het vonnis en het gezag van gewijsde niet met elkaar weet te verzoenen omdat hij meent de bindende kracht te moeten vereenzelvigen met het veroorzaken van een tastbare wijziging in de juridische ordening, terwijl de binding enkel en alleen al haar bestaan dankt aan de tussenkomst van de rechter zonder dat vereist is dat deze de rechtstoestand van de partijen echt wijzigt.

15. Wanneer met betrekking tot de draagwijdte van het begrip „gezag van gewijsde” als besluit mag worden gesteld dat de notie vanuit positief oogpunt een uiting vormt van respect voor wat de rechter heeft beslist, en vanuit negatief oogpunt een uiting vormt van een dubbele bezorgdheid, enerzijds dat het de maatschappelijke rust niet baat processen eeuwig te laten herbeginnen, anderzijds dat de sociale orde en de geloofwaardigheid van de rechterlijke macht belang heeft bij het vermijden van tegenstrijdige uitspraken, dan komt het vreemd over dat het gezag van gewijsde in burgerlijke zaken niet van openbare orde is. In art. 27 Ger. W. werd een constante rechtspraak bevestigd(13).

De exceptie van gewijsde kan wel in elke stand van het geding worden voorgedragen voor de feitenrechter voor wie de vordering is ingesteld, doch ze kan niet voor het eerst in cassatie worden ingeroepen en ook niet ambtshalve door de rechter worden opgeworpen.

De partijen kunnen dus verzaken de exceptie van gewijsde in te roepen en derhalve eenzelfde vordering een tweede maal aan het oordeel van de rechter onderwerpen. In dat geval bindt de laatste uitspraak de partijen(14).

16. Als argument tegen het ambtshalve inroepen door de rechter van de exceptie van gewijsde wordt aangevoerd dat in burgerlijke zaken de partijen, en niet de rechter, het initiatief nemen (accusatoir systeem)(15), en dat men daardoor radicaal zou ingaan tegen een constante rechtspraak die noch tot kritiek, noch tot misbruik aanleiding heeft gegeven(16). Dit laatste argument is allerm minst overtuigend.

(13) Art. 27 Ger. W.; Cass., 8 december 1971, *Pas.*, 1972, I, 344; Cass., 17 november 1972, *Pas.*, 1973, I, 270; Cass., 1 december 1972, *Pas.*, 1973, I, 312; Cass., 1 maart 1974, *Pas.*, 1974, I, 679.

(14) Cass. Fr., 10 februari 1953, *J.C.P.*, II, 7636; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 283, nr. 129.

(15) Verslag VAN REEPINGHEN, *Passin*, 1967, Annexe, p. 325.

(16) Verslag DE BAECK, *Passin*, 1967, Annexe, p. 325.

17. De Page(17) meent een argument te vinden in het verschil dat bestaat tussen „openbare orde” en „algemeen belang”. Niet elke wettelijke bepaling die ingesteld is in het algemeen belang, is van openbare orde. Opdat dit het geval zou zijn, moet de wettelijke bepaling de essentiële belangen van de Staat of van de collectiviteit regelen, in die zin dat, bij schending ervan, het bestaan van de Staat of van de collectiviteit (vanuit juridisch, economisch of moreel oogpunt) in gevaar gebracht wordt.

Welnu, De Page stelt dat alhoewel het bestaan van het gezag van gewijsde gebaseerd is op overwegingen van algemeen belang, het toch maar een persoonlijk en pecuniair voordeel verschaft aan de partij die zich erop kan beroepen en dat de openbare orde niet aangetast wordt, wanneer de partijen overeenkomen een proces volledig opnieuw te beginnen.

18. Daarbij kan volgende opmerking worden geformuleerd.

Daar het civielrechterlijk proces een zaak van de partijen is waarbij zij de touwtjes in handen nemen en het gezag van gewijsde zich enkel opdringt aan de gedingvoerende partijen, komt de geloofwaardigheid van het gerecht door tegenstrijdige uitspraken op civielrechterlijk vlak misschien niet in die mate in het gedrang dat het bestaan van de Staat waarin de rechterlijke macht willens nillens een steeds belangrijker taak krijgt toegemeten, gevaar zou lopen.

Terloops kan erop gewezen worden dat een van de redenen waarom een verzoek tot herroeping van het gewijsde kan worden ingediend juist ligt in het bestaan van onverenigbare beslissingen, gewezen over hetzelfde onderwerp en op dezelfde grond, tussen dezelfde partijen (art. 1133, 3° Ger. W.). Alsdusdanig kan men in de herroeping van het gewijsde een aspect herkennen dat ligt in de lijn van een van de finaliteiten van het gezag van gewijsde, namelijk het verhinderen van tegenstrijdige beslissingen.

Doch in acht genomen de huidige achterstand van het gerecht, is het m.i. ongeoorloofd dat partijen naast de mogelijkheid om van een groot arsenaal rechtsmiddelen gebruik te maken, bovendien de kans geboden krijgen om in onderling akkoord hun geschil aan meerdere rechters van gelijk niveau voor te leggen, en dit ongehinderd, daar de rechter de exceptie van gewijsde niet ambtshalve kan opwerpen. Hoe klein het aantal gevallen waarin dit werkelijk gebeurt, ook is, meen ik dat de wet dergelijke misbruiken niet zou mogen mogelijk

(17) DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 942.

maken, omdat dergelijke „tweede” (en mogelijk zelfs verdere) processen een compleet overbodige belasting van het reeds zwaar belaste gerechtelijk apparaat meebrengen. Het geschil werd immers reeds door een rechter beslist en de partijen vinden tegen hen abusief overkomende uitspraken voldoende bescherming in de mogelijkheid tot het aanwenden van rechtsmiddelen.

Door de tijd die ze aan de rechterlijke macht kosten en die ze derhalve onbeschikbaar maken voor het beoordelen van nog niet beslechte geschillen, betekenen dergelijke processen in zekere zin een bedreiging voor het bestaan van de Staat, onder zijn gedaante van Rechtsstaat. Juist door die overbodige belasting dragen ze immers bij tot de achterstand van het gerecht, zodat onbeoordeelde aanspraken blijven aanslepen, wat een goede en snelle rechtsbedeling en uiteindelijk de Rechtsstaat ondermijnt.

Vanuit die optiek kan de lege ferenda worden gepleit voor het ambtshalve inroepen door de rechter van de exceptie van gewijsde.

19. Vermeldenswaard is een evolutie die zich voordoet in de rechtspraak van het Hof van Cassatie⁽¹⁸⁾ en die m.i. om reden van inconsequentie bekritiseerbaar is.

Volgens het Hof zou een exceptie van gewijsde wel voor het eerst in cassatie kunnen opgeworpen worden bij machtsoverschrijding, namelijk wanneer de rechter zijn bevoegdheden overschrijdt doordat hij uitspraak doet over een geschilpunt waarover hij vroeger reeds definitief ten gronde uitspraak heeft gedaan in dezelfde zaak en tussen dezelfde partijen, waardoor hij zijn rechtsmacht heeft uitgeput en waardoor dat geschilpunt bij hem niet meer aanhangig is.

Bovendien zou de rechter wel ambtshalve de exceptie van gewijsde kunnen inroepen, wanneer tijdens eenzelfde procedure een punt waarover hij zich reeds bij een beslissing heeft uitgesproken, opnieuw invraaggesteld wordt.

De inconsequentie ligt in het feit dat er geen enkel argument kan gevonden worden om af te wijken van het niet-openbare-orde-karakter van de exceptie van gewijsde, wanneer die zich opwerpt tijdens eenzelfde procedure of voor eenzelfde rechter, terwijl dat niet zou kunnen in het kader van verschillende procedures of voor verschillende rechters.

(18) Cass., 16 oktober 1978, *R. W.*, 1979-80, 1388; Cass., 21 juni 1979, *Rev. Not. B.*, 1983, 85.

3. VOORWAARDEN VAN GEZAG VAN GEWIJSDE

20. Het bestaan van het gezag van gewijsde vereist krachtens art. 23 Ger. W. dat „de gevorderde zaak dezelfde is, dat de vordering op dezelfde oorzaak berust en dat de vordering tussen dezelfde partijen bestaat, en door hen en tegen hen in dezelfde hoedanigheid gedaan is”.

1) Zelfde voorwerp en zelfde oorzaak van de vordering

21. Hoewel deze twee voorwaarden reeds voor het ontstaan van het Gerechtelijk Wetboek (toen verwoord in art. 1351 B.W.) aanleiding gaven tot eindeloze betwistingen, heeft de wetgever in 1967 geen wijziging in de formulering aangebracht zodat de onenigheid en onzekerheid over de draagwijdte van beide begrippen niet opgelost is.

22. Uit een onderzoek van de rechtspraak kan worden afgeleid dat met voorwerp van de vordering bedoeld wordt, het resultaat dat de eiser door het instellen van de vordering wil bereiken in feite en in rechte. De vorderingen moeten niet alleen slaan op hetzelfde materieel goed, doch bovendien moet een gelijk recht op dat goed gevorderd worden.

Zo staat men voor twee verschillende vorderingen ten aanzien van hun voorwerp, wanneer men eerst een eigendomsrecht op een huis eist en bij afwijzing van de eis een recht van vruchtgebruik op dat zelfde huis laat gelden, alhoewel beide vorderingen in feite betrekking hebben op hetzelfde materieel goed, namelijk het huis.

23. De oorzaak van de vordering is het juridisch motief waarop de eiser zich steunt om de aanspraak die hij in het voorwerp van zijn vordering formuleert, te rechtvaardigen.

Een voorbeeld uit de rechtspraak om dit te illustreren⁽¹⁹⁾: het gezag van gewijsde van een beslissing waarbij de vordering die strekt tot schadevergoeding en tot verbod van rechtstreeks of onrechtstreeks gebruik van het woord „Maïzena” als soortnaam op een verpakking van zetmeel, op grond van onrechtmatige mededinging wordt afgewezen, verzet zich niet tegen toekenning van dezelfde vordering op

(19) Kh. Turnhout, 19 juni 1980, *R.W.*, 1982-83, 85.

grond van merkmaking. Beide vorderingen hebben hetzelfde voorwerp, namelijk de schadevergoeding en het verbod, doch verschillende oorzaken, enerzijds onrechtmatige mededinging, anderzijds merkmaking.

In dergelijke eenvoudige gevallen kan men vrij gemakkelijk nagaan of er een gelijk voorwerp is, zo ja of er ook een gelijke oorzaak is. Moeilijker wordt het in gevallen zoals het volgende: de koper die een verborgen gebrek ontdekt, heeft keuze tussen twee vorderingen: ofwel die tot ontbinding van de koop met teruggave van de prijs, ofwel die tot vermindering van de prijs met behoud van de gekochte zaak.

Met toepassing van hogervermelde definitie van het voorwerp van de vordering, zou men kunnen besluiten tot twee verschillende voorwerpen, namelijk de ontbinding van de koop en de vermindering van de prijs. Echter blijkt, na onderzoek welk geschilpunt fundamenteel aan de rechter ter beslechting wordt voorgelegd, dat het eigenlijk voorwerp van de vordering het al dan niet bestaan van een verborgen gebrek betreft en derhalve in beide gevallen hetzelfde is, zodat het gezag van gewijsde zich zou verzetten tegen een toewijzing van de ene vordering nadat de andere werd afgewezen.

24. Om de moeilijkheden te vermijden die voortvloeien uit het feit dat de begrippen voorwerp en oorzaak van de vordering onmogelijk omschreven kunnen worden derwijze dat ze in alle gevallen tot een sluitende oplossing leiden, groeide in de rechtsleer⁽²⁰⁾ de overtuiging dat „voorwerp” en „oorzaak” enkel criteria zijn, die men samen met het vereiste van juridische identiteit van de partijen, kan terugbrengen tot de basisidee dat het gezag van gewijsde zich opdringt als er gelijkheid bestaat tussen wat werd gevonnist, en wat men verzoekt opnieuw te vonnissen, m.a.w. als het gaat om een zelfde betwisting (*eadem quaestio*).

De rechtspraak⁽²¹⁾ nam dankbaar deze denkwijze over en stelde dat „om te beslissen of de exceptie van gewijsde kan aangenomen worden, men de fundamentele elementen van de twee gedingen in

(20) DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 960; GUTT, E. en STRANART-THILLY, A.M., *l.c.*, p. 114-115, nr. 14; MAHAUX, P., *l.c.*, 117; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 264, nr. 17.

(21) Cass., 22 april 1926, *Pas.*, 1926, I, 342; Cass., 15 januari 1942, *Pas.*, 1942, I, 12, concl. Proc. Gen. GESCHE; Cass., 31 januari 1952, *Pas.*, 1952, I, 305; Cass., 6 april 1961, *Pas.*, 1961, I, 835; Cass., 5 mei 1961, *Pas.*, 1961, I, 955; Cass., 8 april 1965, *Pas.*, 1965, I, 849; Cass., 16 maart 1972, *Pas.*, 1972, I, 660; Cass., 20 februari 1975, *R.W.*, 1974-75, 2250; Brussel, 14 mei 1976, *R.W.*, 1977-78, 1708; Arbrb. Charleroi, 20 oktober 1980, *Rev. Rég. Dr.*, 1981, 68.

aanmerking moet nemen en onderzoeken of de nieuwe aanspraak ingewilligd kan worden zonder het verworven voordeel van de vroegere beslissing te vernietigen”.

25. Dergelijke redeneerwijze is onontbeerlijk wanneer strikt genomen de twee vorderingen geen zelfde voorwerp of oorzaak hebben, doch het gezag van gewijsde van de uitspraak over de eerste vordering zich toch opdringt ten aanzien van de beoordeling van de tweede vordering, omdat in het omgekeerde geval op een fundamenteel punt onverenigbaarheid zou ontstaan tussen beide uitspraken.

Een cassatiearrest van 20 februari 1975(22) kan dit treffend illustreren.

De eerste vordering (die in casu een tegenvordering was) strekte ertoe een aannemer te horen veroordelen tot schadevergoeding wegens vertraging bij de uitvoering van het aannemingscontract. Ze werd afgewezen omdat de briefwisseling niet toeliet de aansprakelijkheid voor de vertragingen veeleer aan de ene dan aan de partij toe te schrijven.

Wegens schending van het gezag van gewijsde van deze eerste beslissing vernietigde het Hof van Cassatie de uitspraak op de tweede vordering tot herziening van de prijs van de werken, waarbij deze werd afgewezen omdat het aannemingscontract herziening uitsloot bij vertraging van de werken te wijten aan de aannemer. De onverenigbaarheid lag in het feit dat de tweede beslissing de herziening afwees wegens aansprakelijkheid van de aannemer voor de vertraging, terwijl hij in de eerste beslissing niet aansprakelijk werd gesteld voor de vertraging.

In dergelijke gevallen leidt een analyse van voorwerp en oorzaak van de vordering veelal tot verkeerde conclusies, wat kan vermeden worden door zich eenvoudigweg af te vragen of de fundamentele vraag van het geschil in een of ander aspect niet identiek is, en of derhalve de inwilliging van de nieuwe aanspraak niet zou leiden tot inconsequentie met wat m.b.t. de vorige vordering werd beslist.

26. Het is tegelijk merkwaardig en bewonderenswaardig hoe de rechtspraak de moeilijkheid omzeilt te werken met abstracte begrippen als voorwerp en oorzaak van een vordering, die onmogelijk op een praktisch bruikbare wijze kunnen worden gedefinieerd, door

(22) Cass., 20 februari 1975, *R.W.*, 1974-75, 2594.

op zoek te gaan naar wat de wetgever met het stellen van dergelijke vereisten heeft willen bereiken.

Het is wel opvallend dat de rechter meestal slechts vanuit het resultaat en de gevolgen van zijn uitspraak kan afleiden of het gaat om „eenzelfde betwisting” en derhalve eenzelfde voorwerp en oorzaak. Hij moet als het ware in omgekeerde zin redeneren, daar hij zich alvorens uitspraak te doen een beeld van de te nemen beslissing moet vormen om ze op verenigbaarheid met de reeds genomen beslissing te kunnen toetsen. Eigenlijk wordt hier eigenaardig genoeg expliciet aanvaard dat de rechter in dit geval zijn motivering mag manipuleren naar en afstemmen op het resultaat dat hij moet bereiken, namelijk verenigbaarheid.

2) Zelfde partijen in dezelfde hoedanigheid

27. Deze vereiste van juridische identiteit van de partijen duidt men gewoonlijk aan met de term „relativiteit van het gezag van gewijsde”. Het moet dus gaan om dezelfde personen⁽²³⁾ die optreden in dezelfde hoedanigheid.

Zo kan de verweerder de exceptie van gewijsde niet met vrucht inroepen, wanneer een man in hoedanigheid van voogd van zijn kinderen een vordering tot schadevergoeding wegens het verongelucken van hun moeder instelt, nadat hij reeds ten persoonlijke titel dergelijke vordering ingesteld had.

28. Deze relativiteit wordt echter vanuit twee gezichtspunten gemilderd.

Enerzijds hebben beslissingen die de staat der personen vestigen of wijzigen absoluut gezag erga omnes. Het gaat onder meer om beslissingen met betrekking tot adoptie, echtscheiding, ontzetting uit de ouderlijke macht, gerechtelijke onbekwaamverklaring. De aard zelf van dergelijke beslissingen vereist een absoluut gezag erga omnes, daar de staat van een persoon noodzakelijk dezelfde moet zijn ten aanzien van allen.

Eenzelfde gezag erga omnes wordt ook toegekend aan beslissingen, declaratief van staat, genomen op vorderingen die slechts door een

(23) Het gezag van gewijsde dringt zich echter, naast de gedingvoerende partijen ook op aan degenen die in hun rechten gesubrogeerd zijn (Cass., 26 mei 1981, *Pas.*, 1981, I, 111; Cass., 30 mei 1983, *Pas.*, 1983, I, 1087; Arbrb. Gent, 18 oktober 1976, *R.W.*, 1977-78, 2030) en aan degenen die tot tussenkomst of tot bindendverklaring van het vonnis werden opgeroepen (Cass., 14 mei 1982, *Pas.*, 1982, I, 1086).

beperkt aantal personen kunnen worden ingesteld, zoals de vordering tot ontkenning van vaderschap(24).

29. Onafgezien deze beslissingen inzake staat en bekwaamheid van personen mag men anderzijds niet denken dat een vonnis, gezien zijn relatief gezag van gewijsde, geen enkel effect ten aanzien van derden teweegbrengt.

Zo besliste het Hof van Cassatie(25) dat „alhoewel het gezag van gewijsde als vermoeden juris et de jure relatief is, in die zin dat het enkel door de partijen in de zaak kan worden ingeroepen, de beslissing bekleed met dit gezag toch een bewijskracht ten aanzien van derden heeft, namelijk als vermoeden juris tantum en onder voorbehoud van de rechtsmiddelen die de wet hen toekent, voornamelijk het derdenverzet”. Een rechterlijke beslissing kan derhalve aan derden tegengeworpen worden, in die zin dat ze ten aanzien van hen het bewijs kan leveren van de feiten waarvan zij het bestaan vaststelt. Het betreft hier dus de bewijskracht van het vonnis als authentieke akte, en niet het gezag van gewijsde. Het is m.i. dan ook niet nuttig deze bewijskracht als een „vermoeden” te willen omschrijven, omdat dit verwijst naar het gezag van gewijsde en leidt tot verwarring. Enerzijds is er immers de bindende kracht of het gezag van gewijsde van de rechterlijke beslissing die in principe enkel ten opzichte van de partijen geldt en waartegen derden de relativiteit van het gezag van gewijsde kunnen opwerpen.

Anderzijds kan een vonnis tegen derden ingeroepen worden als bewijsmiddel van feiten of rechtshandelingen die erin worden vastgesteld. Doch deze kunnen aan die bewijskracht ontkomen door een „betere titel” voor te leggen of door derdenverzet in te stellen.

4. UITSPRAKEN WAARAAN GEZAG VAN GEWIJSDE TOEKOMT

30. Art. 24 Ger. W. kent gezag van gewijsde toe aan elke eindbeslissing vanaf de uitspraak. Overeenkomstig art. 19 Ger. W. staat men voor een eindbeslissing in zover de rechter daarmee zijn rechtsmacht over een geschilpunt uitgeput heeft, behoudens de rechtsmiddelen bij

(24) FETTWEIS, A. KOHL, A. en DE LEVAL, G., *o.c.*, p. 210, nr. 379 en 380; MAHAUX, P., *l.c.*, 119; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 281-282, nr. 118.

Sedert de Wet van 31 maart 1987 (*B.S.*, 26 mei 1987) is dit absoluut gezag erga omnes wat betreft de rechterlijke beslissingen inzake afstamming expliciet in het Burgerlijk Wetboek (art. 331 decies) ingeschreven.

(25) Cass., 20 april 1968, *Pas.*, 1966, I, 1055; Cass., 27 juni 1975, *Pas.*, 1975, I, 1053; Cass., 16 oktober 1981, *Pas.*, 1982, I, 245.

de wet bepaald. Zijn derhalve van het gezag van gewijsde uitgesloten de vonnissen alvorens recht te doen, doch ook de willige rechtspraak daar deze beslissingen niet de beslechting van een „geschil” uitmaken.

31. „Gemengde” vonnissen of vonnissen waarbij de rechter zich over bepaalde geschilpunten definitief uitspreekt, doch ten aanzien van andere een maatregel alvorens recht te doen beveelt, hebben gezag van gewijsde, beperkt tot het geschilpunt waarover de rechter zijn rechtsmacht heeft uitgeput(26).

32. Cassatiearresten hebben geen gezag van gewijsde, ook niet ten opzichte van de rechter naar wie de zaak verwezen wordt(27). Bij dubbele cassatie echter legt art. 1120 Ger. W. aan de feitenrechter de verplichting op zich te houden aan de beslissing van het Hof van Cassatie betreffende het door dat hof beslechte rechtspunt. Men zou hier van een zeker „gezag van gewijsde” kunnen spreken, doch dan een zeer speciale vorm die haar grondslag vindt in art. 1120 Ger. W. en niet in art. 23 Ger. W.(28).

Men zou zich ook kunnen afvragen of een eerste cassatiearrest toch niet gezag van gewijsde heeft in die zin dat het niet toegelaten is een tweede maal voorziening in cassatie in te stellen tegen hetzelfde arrest van hetzelfde hof van beroep op grond van dezelfde middelen, wat men uitdrukt in de regel „pourvoi sur pourvoi ne vaut”.

Wanneer echter een voorziening in cassatie tegen een arrest wordt afgewezen, verkrijgt dit arrest zelf (en niet het cassatiearrest) definitief gezag van gewijsde. Het is dit definitief gezag van gewijsde dat verhindert dat opnieuw cassatieberoep wordt ingesteld.

33. De vraag kan worden gesteld of akkoordvonnissen gezag van gewijsde hebben.

Een akkoordvonnis is een vonnis waarbij de rechter akte neemt van de overeenkomst die de partijen gesloten hebben ter oplossing van

(26) Cass., 7 februari 1979, *R.W.*, 1978-79, 2453; *Pas.*, 1979, I, 654.

(27) Cass., 11 september 1954, *Pas.*, 1955, I, 29; SCHEPENS, E., „Het gezag van gewijsde van strafrechterlijke uitspraken”, *R.W.*, 1978-69, 1163.

(28) DE PAGE, H., *o.c.*, nr. 950; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 276-277, nr. 94.

het geschil dat bij hem regelmatig aanhangig is gemaakt(29). Wanneer de partijen tijdens het proces komen tot een akkoord omtrent het geschil dat ze ter beslechting aan de rechter voorgelegd hebben, en vragen hem hun overeenkomst te bekrachtigen, rijst de vraag of het akkoordvonnis dat de rechter verleent, moet beschouwd worden als een soort homologatie van de overeenkomst der partijen en derhalve tot de willige rechtspraak behoort, of integendeel dit vonnis de rechtsmacht van de rechter over het geschilpunt uitput en dus gezag van gewijsde heeft.

M.i. doet het akkoord van de partijen niets af aan het feit dat de rechter uitspraak moet doen over een geschil dat immers bij hem regelmatig moet aanhangig gemaakt zijn. Zoals reeds werd opgemerkt, zoekt de rechter tijdens het burgerlijk geding niet een objectieve en absolute waarheid, maar gaat hij, met als basis de feiten die de partijen hem voorleggen, op speurtocht in het labrynt van het recht naar een voor beide partijen zo aanvaardbaar mogelijke oplossing die de tussen hen verstoorde vrede moet herstellen. Welnu, door hun akkoord komen de partijen de rechter in zijn zoeken ter hulp. Het blijft uiteindelijk de rechter die het geschil oplost, doch het akkoord der partijen is een middel om daartoe te komen.

Derhalve komt aan het akkoordvonnis gezag van gewijsde toe, wat de partijen belet de door de rechter via de bekrachtiging van het akkoord aan het geschil gegeven oplossing opnieuw in vraag te stellen (wat trouwens de reden is waarom de partijen nog de bekrachtiging van hun akkoord door de rechter wensen), en dit op vrijwel definitieve wijze daar de gedingvoerende partijen krachtens art. 1043, al. 2 Ger. W. tegen het akkoordvonnis geen voorziening kunnen instellen, behalve wanneer het akkoord niet wettelijk tot stand is gekomen en behoudens verbetering of uitlegging indien daartoe grond bestaat.

5. DELEN VAN HET VONNIS WAARAAN GEZAG VAN GEWIJSDE TOEKOMT

34. Art. 23 Ger. W. stelt dat het gezag van het rechterlijk gewijsde zich niet verder uitstrekt dan tot hetgeen het voorwerp van de beslissing heeft uitgemaakt. Gezien gezag van gewijsde enkel toekomt aan beslissingen waarbij de rechter zijn rechtsmacht over een geschilpunt uitgeput heeft, maken „voorwerp van de beslissing” uit alle vermeldingen van het vonnis die noodzakelijk waren om het geschil te beslechten.

(29) Art. 1043, al. 3 Ger. W.

35. Het is een vaste rechtspraak(30) dat het gezag van gewijsde niet beperkt blijft tot het beschikkend gedeelte van de beslissing, maar ook geldt ten aanzien van de motieven, die de noodzakelijke grondslag van het beschikkend gedeelte vormen en dit laatste verklaren. Het gaat om de antwoorden op de tegensprekelijk betwiste probleempunten die de rechter noodzakelijk eerst moet oplossen om tot zijn uiteindelijke beslissing te komen(31).

Doch motieven waarvan de betekenis niet met zekerheid kan worden bepaald, zijn van het gezag van gewijsde uitgesloten(32).

Bovendien kan de wet het gezag van gewijsde aan die motieven ontnemen. Zo volgt uit art. 660, al. 2 Ger. W. dat stelt dat de beslissing betreffende de bevoegdheid waardoor de vordering verwezen wordt naar de bevoegde rechter, deze rechter bindt, onverkort zijn recht om over de rechtsgrond van de zaak te oordelen, dat de motieven van de beslissing waarbij een rechtbank zich onbevoegd verklaart en die reeds betrekking kunnen hebben op de grond van het geschil, geen gezag van gewijsde hebben ten aanzien van de rechter die zich nadien over de grond van de zaak moet uitspreken(33).

Wanneer bijvoorbeeld de rechtbank van koophandel zich onbevoegd acht om kennis te nemen van een vordering met betrekking tot onroerende leasing op grond van de overweging dat het om een probleem van huur van onroerende goederen gaat, en de vordering verwijst naar de vrederechter, dan kan deze laatste nog volkomen ongebonden oordelen dat toch de regels inzake onroerende leasing van toepassing zijn.

36. Niet alleen wat expliciet in het vonnis uitgedrukt is, kan gezag van gewijsde hebben, doch ook wat impliciet de noodzakelijke grondslag van de beslissing uitmaakt.

Iets werd impliciet beslist, wanneer men bij de analyse van het vonnis bemerkt dat de rechter met zekerheid een bepaalde stap in de redene-

(30) Cass., 3 november 1960, *Pas.*, 1961, I, 235; Cass., 16 november 1960, *Pas.*, 1961, I, 285; Cass., 1 december 1961, *Pas.*, 1962, I, 413; Cass., 6 september 1963, *Pas.*, 1964, I, 12; Cass., 29 oktober 1963, *Pas.*, 1964, I, 224; Cass., 22 maart 1966, *Pas.*, 1966, I, 945; Cass., 17 januari 1967, *Pas.*, 1967, I, 597; Cass., 29 november 1967, *Pas.*, 1968, I, 430; Cass., 13 november 1968, *Pas.*, 1969, I, 266; Cass., 23 januari 1976, *Pas.*, 1976, I, 588; Cass., 4 november 1983, *Pas.*, 1984, I, 242; Cass., 28 juni 1984, *R.W.*, 1985-86, 892.

(31) VAN COMPERNOLLE, J., *l.c.*, p. 262-263.

(32) Cass., 9 januari 1981, *R.W.*, 1981-82, 1667; *Pas.*, 1981, I, 499.

(33) Cass., 29 april 1983, *Pas.*, 1983, I, 977; Arbh. Brussel, 14 oktober 1980, *R.W.*, 1980-81, 1209.

ring moet hebben doorlopen, die hij niet formeel heeft uitgedrukt in het vonnis.

Echter heeft niet al wat eventueel impliciet schuil zou kunnen gaan achter de beslissing van de rechter gezag van gewijsde. Daartoe is vereist dat de impliciete stelling die in de redenering logisch gezien onontbeerlijk was om tot de expliciet geformuleerde beslissing te komen, betrekking heeft op een punt dat effectief door de partijen in hun conclusies werd betwist(34).

Zo wordt het gezag van gewijsde van een vonnis waarbij een op een handelshuurovereenkomst gegronde vordering wordt toegewezen, zonder dat de aard van de overeenkomst werd betwist, niet geschon- den door een later vonnis waarbij beslist wordt dat de overeenkomst die tussen de partijen bestaat, geen handelshuurovereenkomst is(35).

37. De rode draad die door de ganse materie van het gezag van gewijsde loopt, mag men niet uit het oog verliezen, namelijk de vereiste van het „contentieux”. Slechts wat de rechter expliciet of impliciet beslist en daartoe noodzakelijk beredeneerd heeft over een punt dat in betwisting was en waarover de partijen tegenspraak hebben kunnen voeren, komt gezag van gewijsde toe: *tantum judicatum, quantum litigatum*.

Deze onderwerping van het gezag van gewijsde aan de vereiste van het tegensprekelijk debat vindt haar uiteindelijke grondslag in het beginsel van de eerbiediging van de rechten van de verdediging: men mag door het toekennen van gezag van gewijsde aan een bepaald punt van een beslissing een partij niet de mogelijkheid ontnemen deze beslissing nog te betwisten wanneer zij zich op dat punt niet heeft kunnen verdedigen.

Alhoewel het Hof van Cassatie deze leer heeft bevestigd, heeft het in zijn arrest van 10 september 1981(36) deze leer blijkbaar (ten onrechte) niet toegepast, waar het beslist heeft dat een vonnis waarbij beslist wordt dat een vordering tot verdeling toelaatbaar en in principe gegrond is, maar waarbij een deskundigenonderzoek bevolen wordt om na te gaan of het goed gevoeglijk kan worden verdeeld in natura, een vonnis alvorens recht te doen is wat de grond van de zaak betreft, doch tevens een eindbeslissing is wat de toelaatbaarheid van

(34) Cass., 28 maart 1980, *R. W.*, 1980-81, 643; *Pas.*, 1980, I, 940; Cass., 24 april 1981, *Pas.*, 1981, I, 957.

(35) Cass., 18 mei 1978, *Pas.*, 1978, I, 1065.

(36) Cass., 10 september 1981, *Pas.*, 1982, I, 42.

de vordering betreft en op dat punt gezag van gewijsde heeft, dit terwijl de toelaatbaarheid allerminst door de partijen werd betwist en het vonnis derhalve geen enkel motief desaangaande bevatte.

In een meer recent arrest van 19 december 1983(37) heeft het Hof het voormeld beginsel „*tantum judicatum, quantum litigatum*” terecht opnieuw toegepast waar het beslist dat de vaststelling in een vonnis van een arbeidsrechtbank dat een onderneming in de zin van de bepalingen van de Wet van 20 september 1948 één enkele technische exploitatieëenheid uitmaakt, geen gezag van gewijsde heeft omdat dit punt op geen enkel ogenblik door de partijen werd betwist zodat het dan ook geen „voorwerp van de beslissing” uitmaakt.

6. BESLUIT

38. De beslissing van de rechter waarbij deze zijn rechtsmacht over een geschilpunt uitput, wordt door de wet bekleed met een gezag waardoor deze beslissing ten aanzien van de partijen bindende kracht heeft vanaf haar uitspraak. Dit gezag van gewijsde laat hen toe enerzijds de herhaling van hetzelfde geding te beletten, anderzijds die rechterlijke beslissing als gegeven aan te voeren telkens wanneer die beslissing opnieuw zou kunnen invraaggesteld worden.

Derhalve gaat achter het gezag van gewijsde, als gevolg van het vonnis, een diep respect schuil voor wat de rechter heeft beslist. Dit respect is noodzakelijk omdat de maatschappelijke rust er niet bij gebaat is dat gedingen blijven aanslepen doordat de partijen in de mogelijkheid verkeren de zekerheid die ze in hun onzekere situatie bij de rechter gingen zoeken, telkens weer naast zich neer te leggen om dan opnieuw naar de rechter te trekken.

In de mate waarin een herhaald proces een overbodige belasting van het met zware achterstand kampende gerecht betekent, is de legerenda een argument te vinden voor het toekennen aan de rechter van de bevoegdheid de exceptie van gewijsde ambtshalve in te roepen. Evenmin zouden de geloofwaardigheid en de slagkracht van het gerecht gebaat zijn bij de vrijblijvendheid van de rechterlijke beslissing. Doch de eerbiediging van de rechten van de verdediging vereist dat het gezag van gewijsde beperkt blijft tot wat expliciet en impliciet beslist werd over wat effectief door de partijen werd betwist.

Dit alles maakt, samen met de soms moeilijk te bepalen identiteit van voorwerp en oorzaak van de vordering en de ganse problematiek met

(37) Cass., 19 december 1983, *Pas.*, 1984, I, 441.

betrekking tot de relativiteit, het leerstuk van het gezag van gewijsde tot een ingewikkelde materie.

DEEL II

HET GEZAG VAN HET STRAFRECHTERLIJK GEWIJSDE TEN AANZIEN VAN DE BURGERLIJKE RECHTER

1. PROBLEEMSTELLING EN GRONDSLAG

39. Een vordering die voor de burgerlijke rechter wordt aanhangig gemaakt, kan verband houden met feiten waarover de strafrechter reeds uitspraak heeft gedaan. Wanneer bepaalde voorwaarden (zie infra) vervuld zijn, is de burgerlijke rechter bij de beoordeling van de voor hem ingestelde burgerlijke vordering gebonden door de beslissing van de strafrechter. Deze gebondenheid van de burgerlijke rechter door wat de strafrechter heeft beslist, noemt men het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter(38).

40. Derhalve bevindt het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter zich op de rand van verschillende terreinen. In de mate waarin het een gevolg is van de strafrechterlijke beslissing, behoort het tot het strafprocesrecht, doch het raakt ook het gerechtelijk privaatrecht in de beperkingen die het stelt aan de uitoefening van de burgerlijke vordering en de beoordeling ervan door de burgerlijke rechter.

Daar de toepassing van het principe een onderzoek van de inhoud van de strafrechterlijke beslissing en van de burgerlijke vordering vergt, raakt het naast het procedurieel recht, ook het materieel recht(39).

De rechtsleer is de mening toegedaan dat het toch overwegend een probleem van privaatrecht betreft en meer bepaald behoort tot de civielrechterlijke bewijsproblematiek(40).

(38) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 165, nr. 215.

(39) HEBRAUD, P., *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil*, Paris, Sirey, 1929, p. 7; RUTSAERT, J., *o.c.*, p. 887, nr. 1; VALTICOS, N., *o.c.*, p. 125, nr. 142.

(40) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 166, nr. 215; HEBRAUD, P., *o.c.*, p. 263; RUTSAERT, J., *o.c.*, p. 887, nr. 1.

41. Het principe dat het strafrechterlijk gewijsde de burgerlijke rechter bindt, wordt niet expliciet in de wet verwoord. Nochtans heeft het Hof van Cassatie nooit gearzeld de wettelijke grondslag ervan te vinden in art. 4 Voorafg. Tit. Sv., dat bepaalt dat de burgerlijke vordering geschorst wordt zolang niet definitief beslist is over de strafvordering (le criminel tient le civil en état)(41).

De rechtsleer wijst op het absoluut gezag van het strafrechterlijk gewijsde, dat erga omnes geldt en zich derhalve ook opdringt aan de burgerlijke rechter. Men ziet in het principe een weerspiegeling van de opvatting dat de strafvordering primeert op de burgerlijke vordering omdat de beslissing op de strafvordering een veel hoger belang, namelijk dat van de ganse maatschappij, raakt, terwijl de burgerlijke vordering enkel betrekking heeft op private belangen(42).

Zo komt men uiteindelijk tot de stelling dat de openbare orde in het gedrang zou komen wanneer de burgerlijke rechter de beslissing op de strafvordering zou kunnen ignoreren en tegenspreken. Vanuit die optiek beschouwt men het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter dan ook als een regel van openbare orde, die ambtshalve door de rechter en voor het eerst in cassatie kan worden ingeroepen(43).

Op dit openbare-orde-karakter wordt echter scherpe kritiek geleverd(44). Om aan te tonen dat het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter geenszins een regel is waarvan de nakoming ten alle prijze moet worden verzekerd, wijst men erop dat de „vereisten van openbare orde” blijkbaar wel toelaten dat een burgerrechterlijke beslissing onverenigbaar is met een later gewezen beslissing op de strafvordering.

2. VOORWAARDEN

42. Uit de formulering van het principe zelf kan men afleiden dat de toepassing ervan zal afhangen van twee voorwaarden: enerzijds is er gezag van het strafrechterlijk gewijsde vereist, anderzijds moet

(41) Cass., 25 maart 1976, *Pas.*, 1976, I, 821; Cass., 16 oktober 1980, *Pas.*, 1981, I, 205; Cass., 16 januari 1981, *Pas.*, 1981, I, 519; Cass., 12 maart 1984, *Bull. Arr. Cass.*, 1984, 815; Cass., 4 oktober 1984, *R.W.*, 1985-86, 529.

(42) Cass., 18 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 51, concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH.

(43) RUTSAERT, J., *o.c.*, p. 888-891, nr. 2-6; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 697-698, nr. 1-3.

(44) KOHL, A., „L'action civile en dommages-intérêts résultant d'une infraction. Charge de la preuve de la cause de justification et autorité de chose jugée de la décision répressive antérieure”, *R.C.J.B.*, 1975, p. 383-384.

de burgerlijke vordering verband houden met de feiten waarover de strafrechter uitspraak heeft gedaan(45).

1) Gezag van het strafrechterlijk gewijsde

1. Begrip

43. Het gezag van het strafrechterlijk gewijsde is het gezag dat aan een onherroepelijke rechterlijke eindbeslissing over de strafvordering is gehecht, waardoor enerzijds de herhaling van hetzelfde strafgeding tussen dezelfde partijen verhinderd wordt en anderzijds deze rechterlijke eindbeslissing, in sommige gevallen, voor de rechter in een ander geding bindende kracht heeft(46).

44. Gezien art. 2 Ger. W. stelt dat „de in dit wetboek gestelde regels van toepassing zijn op alle rechtsplegingen, behoudens wanneer deze geregeld worden door niet uitdrukkelijk opgeheven wetsbepalingen of door rechtsbeginselen, waarvan de toepassing niet verenigbaar is met de toepassing van de bepalingen van dit wetboek”, rijst de vraag of het gezag van gewijsde in strafzaken beheerst wordt door de desbetreffende bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.

Algemeen wordt aanvaard dat dit niet geval is, daar het gezag van het strafrechterlijk gewijsde beantwoordt aan een algemeen beginsel van strafrechtspleging dat een van de essentiële waarborgen voor de verdachte uitmaakt, namelijk dat hij geen tweemaal kan worden vervolgd voor hetzelfde feit (non bis in idem)(47).

45. Alhoewel het beginsel van het gezag van het strafrechterlijk gewijsde nergens expliciet in een wettekst werd uitgedrukt, meent men er een impliciete aanduiding van te vinden in art. 4 en 13 Voorafg. Tit. Sv., in art. 246, 360 en 463 Sv., in art. 447 Sw. en in art. 235 B.W.(48).

(45) VALTICOS, N., *o.c.*, p. 142, nr. 162.

(46) D'HAENENS, J., *Belgisch strafprocesrecht*, Gent, Story-Scientia, 1985, p. 141, nr. 195.

(47) Cass., 9 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 826; Cass., 26 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 892; Cass., 27 juni 1972, *Pas.*, 1972, I, 1014; Cass., 28 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1118; Cass., 5 oktober 1977, *Pas.*, 1978, I, 151; Cass., 28 april 1981, *Pas.*, 1981, I, 992; DECLERCQ, R., „Raak-vlakken gerechtelijk privaatrecht-strafprocesrecht”, *T.P.R.*, 1980, p. 34; D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 141, nr. 195; FAUSTIN-HÉLIE, M., *Traité de l'instruction criminelle*, I, Brussel, Bruylant, 1863, nr. 1262; KOHL, A., „Le code judiciaire, droit commun de la procédure”, *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1975, p. 416, nr. 10; MAHAUX, P., *l.c.*, 122-123; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 284, nr. 132.

(48) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 284, nr. 132.

46. De eigen aard van het gezag verbonden aan de op de strafvordering gewezen beslissing, namelijk de gelding erga omnes en het karakter van openbare orde, vloeit voort uit het feit dat deze vordering uitgeoefend wordt in naam en in het belang van de ganse gemeenschap.

Aldus dringt de op de strafvordering gewezen beslissing zich op aan alle leden van die gemeenschap, ook al waren ze persoonlijk geen partij in het debat, en belet het karakter van openbare orde dat de partijen in onderlinge overeenstemming wat beslist werd op de strafvordering opnieuw in vraag zouden stellen, gezien de exceptie van gewijsde hier ambtshalve door de rechter moet worden opgeworpen.

Bovendien kan de exceptie van gewijsde voor het eerst in cassatie worden opgeworpen. Doch hier stelt zich het probleem in welke mate het Hof van Cassatie kan nagaan of de twee vorderingen eenzelfde feit betreffen. Het Hof treedt immers niet in de beoordeling van de feiten. Wanneer de beslissing waartegen cassatieberoep wordt ingesteld, niet vaststelt dat ze dezelfde feiten ten aanzien van dezelfde dader als in de vorige beslissing behelst, zou het Hof genoopt zijn over de feiten te oordelen, wat niet tot haar bevoegdheid behoort. Dit bezwaar dat door advocaat-generaal Ballet in zijn conclusie werd opgeworpen, werd door het Hof volkomen genegeerd(49).

Een tweede veroordeling van een beklaagde die reeds vroeger door een in kracht van gewijsde gegane beslissing wegens hetzelfde feit werd veroordeeld, moet op grond van art. 441 Sv. door het Hof van Cassatie vernietigd worden op bevel van de Minister van Justitie(50).

47. Men dient echter duidelijk voor ogen te houden dat wat de strafrechter op de burgerlijke vordering beslist heeft, onderworpen blijft aan art. 23-28 Ger. W.(51).

48. Waar het vermoeden van waarheid dat men in de kontekst van het gezag van gewijsde aan een rechterlijke uitspraak meent te moeten toekennen, in burgerlijke zaken enigszins ongelukkig over-

(49) Cass., 20 december 1976, *Pas.*, 1977, I, 445 met noot; DECLERCQ, R., *l.c.*, p. 35; VALTICOS, N., *o.c.*, p. 138-140, nr. 158-159.

(50) Cass., 14 juni 1965, *Pas.*, 1965, I, 114; Cass., 22 oktober 1973, *Pas.*, 1974, I, 195.

(51) Cass., 11 september 1969, *Arr. Cass.*, 1970, 36; Cass., 3 november 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 205; Cass., 22 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1073; Cass., 28 maart 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 814; Brussel, 27 november 1975, *R.W.*, 1976-77, 610; MAHAUX, P., *l.c.*, 124; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 291, nr. 177; TROUSSE, P., „L'autorité de la chose jugée au répressif sur le procès civil ultérieur”, *R.D.P.*, 1966-67, p. 703, nr. 6.

kwam omdat de burgerlijke rechter niet de waarheid zoekt en daartoe zelfs in de onmogelijkheid verkeert gezien de partijen in het burgerlijk geding de leiding nemen, komt dit vermoeden ten aanzien van de beslissing van de strafrechter over de strafvordering meer, doch niet volledig gerechtvaardigd voor.

De essentiële doelstelling van het strafproces is immers de ontdekking van de waarheid(52). De last de waarheid omtrent het misdrijf te bewijzen ligt bij de vervolgende partij, die over veel meer middelen beschikt om die waarheid te achterhalen. De strafrechter vormt zijn oordeel omtrent de ware toedracht naar zijn innige overtuiging(53).

Het voorbehoud dat ons inziens moet gemaakt worden vloeit voort uit het feit dat de ontdekking van de waarheid niet ten allen prijze kan en mag worden nagestreefd daar ze beperkt wordt door imperatieven die verband houden met de fundamentele grondrechten van het individu waardoor grenzen worden gesteld aan de middelen die zouden kunnen aangewend worden om de waarheid te achterhalen(54).

Bovendien zijn er gevallen waarin, ondanks alle middelen die men kan en mag aanwenden, de waarheid onachterhaald blijft, en de verdachte, die geniet van het vermoeden van onschuld, op grond van twijfel vrijgesproken wordt. Gezien men er in dergelijke geval geen probleem van maakt de twijfel gelijk te stellen met het niet plegen van het feit(55), en het gezag van gewijsde van de vrijspraak nieuwe strafvervolgingen en een veroordeling op de burgerlijke vordering in de weg staat, lijkt het nogal tegenstrijdig dit gezag te steunen op een vermoeden van waarheid, terwijl men goed weet dat de waarheid niet werd ontdekt.

49. Terwijl op burgerrechterlijk vlak het verschil tussen de begrippen „gezag van gewijsde” en „kracht van gewijsde” door het Gerechtelijk Wetboek klaar en duidelijk gestalte kreeg, komt de situatie op strafgebied nogal verwarrend over. Daarom is het wenselijk beide begrippen kort tegenover elkaar te plaatsen.

Een beslissing op de strafvordering heeft kracht van gewijsde wan-

(52) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 7-8, nr. 5.

(53) *Ibid.*, p. 413, nr. 517.

(54) *Ibid.*, p. 8, nr. 6.

(55) Cass., 9 november 1950, *Pas.*, 1951, I, 137; Cass., 26 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 654; Cass., 21 mei 1965, *Pas.*, 1965, I, 1021; RUTSAERT, J., *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil*, in *Mélanges en l'honneur de Jean Dabin*, II, Brussel, Bruylant, 1963, p. 893, nr. 10.

neer ze onherroepelijk geworden is(56). Rechtsleer en rechtspraak beschouwen een beslissing op de strafvordering als onherroepelijk wanneer ze niet meer kan worden invraaggesteld, m.a.w. wanneer de termijnen verstreken zijn binnen dewelke de partijen verzet binnen de gewone termijn, hoger beroep of voorziening in cassatie konden aantekenen of wanneer deze rechtsmiddelen zonder resultaat werden aangewend(57).

Nu stelt men dat in principe een beslissing over de strafvordering slechts ten volge gezag van gewijsde bekomt wanneer deze beslissing onherroepelijk geworden is(58).

Derhalve vereist het gezag van gewijsde in principe een in kracht van gewijsde gegane beslissing en bestaat het dus niet vanaf de uitspraak. Nochtans wordt dit principe gemilderd doordat men aan de straf-rechterlijke beslissing die nog niet onherroepelijk is geworden, vanaf de uitspraak, een soort „voorlopig” gezag van gewijsde toekent dat verhindert dat de strafvordering tegen dezelfde verdachte op grond van hetzelfde feit opnieuw wordt ingesteld(59). De vraag rijst of men zo in feite niet dicht komt bij de situatie die op burgerrechterlijk vlak bestaat.

50. Uit de omschrijving van het begrip blijkt dat men aan het gezag van gewijsde een positieve en een negatieve werking toekent(60).

Het „positief” gezag van gewijsde dwingt van de rechter die uitspraak moet doen in een ander geding, respect af voor wat reeds eerder op de strafvordering werd beslist. Deze positieve werking maakt het voorwerp van het tweede deel van deze studie uit.

Het „negatief” gezag van gewijsde verhindert de herhaling van een geding en vormt derhalve in wezen een wijze van verval van de strafvordering. Hoofdstuk IV van de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering, dat over de oorzaken van het verval van de strafvordering handelt, spreekt alleen van het overlijden van de verdachte en van de verjaring. Nochtans werd door de rechtspraak

(56) Cass., 12 maart 1974, *Pas.*, 1974, I, 715.

(57) Cass., 12 juni 1973, *R.W.*, 1973-74, 429; DECLERCQ, R., *l.c.*, p. 36; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 287-288, nr. 151 en nr. 154; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 700, nr. 4.

(58) Cass., 26 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 907; BRAAS, A., *Précis de procédure pénale*, I, Brussel, Bruylant, 1950, p. 122, nr. 153; DECLERCQ, R., *l.c.*, p. 34; FAUSTIN-HÉLIE, M., *o.c.*, nr. 1275; MAHAUX, P., *l.c.*, 123; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 287, nr. 150.

(59) Cass., 26 mei 1972, *Pas.*, 1972, I, 892; Cass., 22 oktober 1973, *Pas.*, 1974, I, 195; MAHAUX, P., *l.c.*, 123-124; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 288, nr. 152, 156 en 157.

(60) NAJARIAN, K., *L'autorité de la chose jugée au criminel sur le civil sur le criminel*, Paris, Pichon & Durand-Auzias, 1973, p. 52.

herhaaldelijk in duidelijke bewoordingen bevestigd dat het gezag van gewijsde een gelijkaardige werking heeft(61). Dit herhalingsverbod wordt in concreto bewerkstelligd door het opwerpen van de exceptie van gewijsde.

Aan de basis van het beginsel ligt, net als in burgerlijke zaken, de bekommernis dat tegenstrijdige rechterlijke uitspraken moeten vermeden worden en dat de sociale rust vereist dat aan elk geding een definitief einde komt. Doch het principe stelt zich hier strenger dan op burgerrechterlijk vlak, daar het zou ingaan tegen wat elementair menselijk is, als men over de mogelijkheid zou beschikken veroordeelden of vrijgesprokenen opnieuw te vervolgen wegens hetzelfde feit. Vandaar de gelding erga omnes en het openbare-orde-karakter.

51. Nochtans moet in sommige gevallen het gezag van gewijsde als middel tot het vermijden van tegenstrijdige beslissingen, wijken voor het recht tot het instellen van hoger beroep door bepaalde partijen. Het hoger beroep onderwerpt het bestreden vonnis aan de kennisgeving van de beroepsinstantie. De omvang van de devolutieve werking wordt echter bepaald door de partijen die het rechtsmiddel aanwenden(62).

52. Zo kan de burgerlijke partij die krachtens art. 202 Sv. enkel het recht heeft hoger beroep in te stellen wat haar burgerlijke belangen betreft, wanneer noch de verdachte, noch het O.M. hoger beroep aantekent, de strafzaak weer ter sprake brengen voor de rechter in hoger beroep en de beslissing op de strafvordering ten aanzien van de burgerlijke vordering alleen ongedaan laten maken.

Indien het gezag van het strafrechterlijk gewijsde zich in dergelijk geval zou opdringen aan de rechter in hoger beroep, dan zou het recht tot het instellen van hoger beroep van de burgerlijke partij volledig worden miskend en ontkracht.

Derhalve kan men komen tot de schijnbaar tegenstrijdige situatie dat de verdachte in eerste aanleg wordt vrijgesproken, dat door gebrek aan hoger beroep door het O.M. deze beslissing op de strafvordering in kracht van gewijsde gaat, doch dat de appelrechter op het enkel beroep van de burgerlijke partij het ten laste gelegde misdrijf bewezen verklaart en op grond daarvan de vrijgesprokene tot de burgerlij-

(61) Cass., 21 maart 1920, *Pas.*, 1920, I, 104; Cass., 20 december 1976, *Pas.*, 1977, I, 445; Antwerpen, 25 juni 1980, *Pas.*, 1981, II, 1.

(62) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 506, nr. 658.

ke vordering veroordeelt. De beslissing in hoger beroep zal echter slechts gevolgen hebben voor de partij die het instelt en ten aanzien van de partij tegen wie het gericht is. Ten aanzien van de andere partijen en wat betreft de beschikkingen van het bestreden vonnis die niet in het hoger beroep begrepen waren, behoudt het bestreden vonnis zijn gelding(63).

53. Zelfde mogelijkheid tot tegenstrijdigheid bestaat (en moet bestaan om haar recht op hoger beroep veilig te stellen) wanneer enkel de burgerrechterlijk aansprakelijke partij hoger beroep instelt tegen de beslissing die de beklaagde op strafrechterlijk en civielrechterlijk gebied veroordeelt.

Wanneer de burgerrechterlijk aansprakelijke partij in hoger beroep voorhoudt dat de beklaagde niet het feit gepleegd heeft op grond waarvan de eerste rechter hem veroordeeld heeft, kan haar niet het gezag van gewijsde worden tegengeworpen van de beslissing die ten aanzien van het O.M. en de beklaagde onherroepelijk geworden is. Zoniet zou het haar door art. 202 Sv. toegekende recht van hoger beroep miskend worden(64).

54. Hetzelfde geldt voor de verzekeraar van de burgerlijke aansprakelijkheid van de beklaagde, die voor de strafrechter is tussengekomen en als enige hoger beroep heeft ingesteld tegen de beslissing tot veroordeling van zijn verzekerde(65).

55. Doch het gezag van gewijsde van wat op de strafvordering werd beslist, dringt zich wel op aan de rechter in hoger beroep, wanneer de beklaagde zijn hoger beroep beperkt tot wat op de burgerlijke vordering werd beslist en steunt op het argument dat hij niet schuldig is aan de feiten.

Wil de beklaagde vermijden dat de appelrechter door die gebondenheid niet tot een andere beslissing op burgerlijk gebied kan komen, dan moet hij maar tevens beroep instellen tegen wat op de strafvordering werd beslist, wat immers in zijn mogelijkheid ligt(66).

(63) Cass., 11 mei 1970, *Arr. Cass.*, 1970, 835; Cass., 7 november 1972, *Arr. Cass.*, 1973, 230; Cass., 7 december 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 492; noot onder Cass., 6 maart 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 628; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 291, nr. 174.

(64) Cass., 10 januari 1949, *Pas.*, 1949, I, 13; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 291, nr. 175.

(65) Cass., 19 maart 1973, *Arr. Cass.*, 1973, 707; DE NAUW, A., *Tussenkoms van derden voor de strafrechter*, in *A.P.R.*, Story, Gent, 1985, p. 71, nr. 108.

(66) Cass., 28 april 1981, *Pas.*, 1981, I, 992.

2. Voorwaarden waaraan een strafrechterlijke beslissing moet voldoen teneinde nieuwe strafvervolgingen te verhinderen of de burgerlijke rechter te binden

56. Opdat het gezag van het strafrechterlijk gewijsde kan ingeroepen worden, moet er een onherroepelijke eindbeslissing ten gronde, over het voorwerp van de strafvordering, uitgaande van een Belgisch strafgerecht zijn en moeten de nieuwe strafvervolgingen betrekking hebben op dezelfde verdachte en op hetzelfde feit(67).

1) *Een beslissing ten gronde, over het voorwerp van de strafvordering*

57. Gezien enkel de strafrechter bevoegd is om uitspraak te doen over de strafvordering, kunnen uitspraken van de burgerlijke rechter, administratieve of tuchtrechterlijke beslissingen genomen naar aanleiding van een misdrijf, niet ingeroepen worden als grond van verval van de strafvordering(68).

58. Zoals hoger reeds werd opgemerkt, is het gezag van het strafrechterlijk gewijsde erga omnes uiteraard niet verbonden aan wat de strafrechter op de burgerlijke vordering heeft beslist(69).

59. Beslissingen die geen uitspraak ten gronde op de strafvordering uitmaken, zoals beslissingen betreffende de bevoegdheid, beslissingen betreffende de toelaatbaarheid van de strafvordering, tussenvonnissen of voorbereidende vonnissen, zijn niet bekleed met het gezag van het strafrechterlijk gewijsde. Ze kunnen dus niet leiden tot een exceptie van gewijsde en dringen zich niet op aan de burgerlijke rechter, daar de strafrechter zich in die beslissingen noch over het bestaan van het strafbaar feit, noch over de schuld van de verdachte uitgesproken heeft en derhalve die punten overlaat aan de vrije appreciatie van de burgerlijke rechter(70).

60. Doch de beslissing waarbij de strafrechter de strafvordering ontoelaatbaar verklaart op grond van verjaring, heeft wel gezag van gewijsde en verhindert derhalve iedere nieuwe vervolging wegens

(67) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 142-146, nr. 196; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 284, nr. 134.

(68) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 142-143, nr. 196.

(69) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 284, nr. 135; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 703, nr. 6.

(70) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 285, nr. 140; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 700-701, nr. 4.

hetzelfde feit, ongeacht de kwalificatie die aan het feit zou kunnen gegeven worden(71).

Voor de Wet van 30 mei 1961 had dit noodzakelijk tot gevolg dat de burgerlijke rechter ook de nadien ingestelde burgerlijke vordering uit datzelfde misdrijf wegens verjaring ontoelaatbaar moest verklaren.

Dit is niet meer het geval sedert de Wet van 30 mei 1961 art. 26 Voorafg. Tit. Sv. wijzigde en een specifieke verjaringstermijn voor de uit een misdrijf voortvloeiende burgerlijke vordering voorzag.

Nu stelt zich echter de vraag of de burgerlijke rechter gebonden is door de motieven die noodzakelijk ten grondslag liggen aan de beslissing van verjaring en waarbij de strafrechter een bepaald standpunt kan hebben ingenomen met betrekking tot de aard van het vervolgte feit. Aangenomen wordt dat dit niet het geval is, omdat noch het bestaan van het feit, noch de schuld van de dader, doch enkel en alleen het feit dat de strafvordering verjaard is, voorwerp van de beslissing uitmaakt(72).

61. Alle beslissingen van vrijspraak of van veroordeling, en ook die waarbij de verjaring wordt vastgesteld, die uitgaan van de vonnisge-rechten hebben gezag van gewijsde dat zich uitstrekt tot wat geoor-deeld werd ten aanzien van het feit en dat dus niet beperkt is tot de door de vervolgende partij aan het feit gegeven kwalificatie.

Sedert de Wet van 26 februari 1981 geldt dit voor de beslissingen van alle vonnisge-rechten.

Tevoren hadden de arresten van vrijspraak van het Hof van Assisen slechts gezag van gewijsde, beperkt tot de kwalificaties die door het arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling aan het feit gegeven werden, en tot de subsidiaire kwalificaties die in de bijkomende vragen door de Voorzitter van het Hof aan het feit werden gegeven. Het is immers slechts over deze kwalificaties dat de jury zich uit-spreekt(73).

Art. 360 Sv., zoals gewijzigd door de Wet van 26 februari 1981, heeft echter nieuwe vervolgingen wegens dezelfde feiten, ongeacht de juridische omschrijving ervan, onmogelijk gemaakt.

Teneinde de belangen van de burgerlijke partij te beschermen, zal de

(71) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 145, nr. 196; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 285, nr. 141.

(72) TROUSSE, P., *l.c.*, p. 701, nr. 4.

(73) Cass., 29 januari 1980, *Arr. Cass.*, 1979-80, 623, concl. Adv. Gen. KRINGS; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 285, nr. 145.

Voorzitter van het Hof van Assisen erover moeten waken dat via het stellen van bijkomende vragen het feit onder al zijn mogelijke kwalificaties aan de beoordeling van de jury onderworpen wordt(74).

62. De beslissingen van de onderzoeksgerechten hebben slechts gezag van gewijsde erga omnes in de drie gevallen waarin de wet hen de bevoegdheid toekent ten gronde te beslissen zoals de vonnisgerechten(75), nl.

1) wanneer ze, overeenkomstig de bepalingen van de Wet van 4 oktober 1867 op de verzachtende omstandigheden, het bestaan van verzachtende omstandigheden of van een verschoningsgrond erkennen. Deze definitieve beslissingen binden de vonnisgerechten en ook de burgerlijke rechter.

2) wanneer ze, op grond van art. 7 van de Wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij, de internering van een verdachte bevelen die een als misdaad of wanbedrijf gekwalificeerd feit heeft gepleegd en zich in een van de door de wet bepaalde staten bevindt. Deze beslissingen hebben gezag van gewijsde in zoverre ze het als misdaad of wanbedrijf omschreven materieel feit bewezen verklaren in hoofde van de verdachte.

3) wanneer ze, overeenkomstig art. 3 van de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, de opschorting van de uitspraak van de veroordeling gelasten. Deze beslissingen stellen met gezag van gewijsde het bestaan van het misdrijf in hoofde van de verdachte vast.

63. Voor het overige hebben de beslissingen van de onderzoeksgerechten geen gezag van gewijsde(76). Hun taak bestaat er immers in te beoordelen of er al dan niet moet verwezen worden naar het vonnisgerecht. Ze spreken zich derhalve niet op definitieve wijze uit over de grond van de strafvordering, doch bereiden slechts de uitspraak van het vonnisgerecht dienaangaande voor(77). Aldus binden ze de burgerlijke rechter niet.

Sommige auteurs(78) vinden dit enigszins onlogisch wat de beslissin-

(74) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 144, nr. 196.

(75) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 286, nr. 146; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 703, nr. 5.

(76) Hebben geen gezag van gewijsde: de beschikkingen of arresten tot verwijzing naar het vonnisgerecht, de beschikkingen of arresten van buitenvervolginstelling, de beslissingen van de onderzoeksgerechten met betrekking tot de voorlopige hechtenis.

(77) VALTICOS, N., *o.c.*, p. 173-174, nr. 193.

(78) SCHEPENS, E., *l.c.*, 1162.

gen van buitenvervolginstelling betreft. Immers, terwijl het onderzoeksgerecht zou oordelen dat er geen of onvoldoende bezwaren bestaan die wijzen in de richting van schuld, heeft de benadeelde de mogelijkheid de schuld van de verdachte te laten vaststellen door de burgerlijke rechter met het oog op schadevergoeding. Daartegen kan ingebracht worden dat er geen tegenstrijdigheid bestaat aangezien het onderzoeksgerecht zich geenszins over de schuld van de verdachte uitspreekt.

2) *Een onherroepelijke beslissing*

64. Zoals er hoger reeds werd op gewezen, komt het gezag van gewijsde in principe slechts ten volle toe aan een beslissing over de strafvordering, indien de strafvordering uitgeput is, d.w.z. wanneer die beslissing definitief of onherroepelijk geworden is.

Daar het Hof van Cassatie(79) stelt dat een beslissing over de strafvordering kracht van gewijsde heeft wanneer ze onherroepelijk is, kan principieel het gezag van gewijsde slechts opgeworpen worden, wanneer de vroegere beslissing in kracht van gewijsde is gegaan.

65. In tegenstelling tot wat op burgerrechtelijk vlak geldt (cfr. art. 28 Ger. W.) heeft een uitspraak over de strafvordering geen kracht van gewijsde, zolang de voorziening in cassatie nog mogelijk is of zolang over een ingesteld cassatieberoep geen uitspraak werd gedaan(80).

66. Het Hof van Cassatie(81) heeft dit beginsel enigszins gemilderd door de exceptie van gewijsde te aanvaarden in gevallen waarin de eerste beslissing nog geen kracht van gewijsde had op het ogenblik dat de tweede rechter uitspraak deed.

Ook de rechtsleer(82) kent aan de beslissing over de strafvordering, vanaf haar uitspraak, een soort „voorlopig” gezag van gewijsde toe, dat de instelling van de strafvordering wegens hetzelfde feit tegen dezelfde veroordeelde of vrijgesprokene, in de weg staat.

(79) Cass., 12 maart 1974, *Pas.*, 1974, I, 715.

(80) DECLERCQ, R., *l.c.*, p. 36; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 287-288, nrs. 151 en 154.

(81) Cass., 17 februari 1969, *Arr. Cass.*, 1969, 576; Cass., 22 oktober 1973, *Pas.*, 1974, I, 195.

(82) MAHAUX, P., *l.c.*, 123-124; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 287-288, nr. 152.

3) *Een beslissing van een Belgisch strafgerecht*

67. Beslissingen van vreemde strafgerechten met betrekking tot feiten die in België werden gepleegd, verhinderen niet dat de strafverdring opnieuw kan worden ingesteld voor de Belgische strafgerechten(83).

68. Art. 13 Voorafg. Tit. Sv. kent evenwel een zeker gezag van gewijsde toe aan bepaalde vreemde strafrechterlijke beslissingen, waar het stelt dat Belgen die wegens een in het buitenland gepleegd misdrijf aldaar werden veroordeeld of vrijgesproken, hun straf hebben ondergaan, de verjaring van de straf bereikt hebben of genade verkregen hebben, niet meer in België wegens hetzelfde misdrijf kunnen vervolgd worden. Art. 13 maakt echter voorbehoud voor de misdaden en wanbedrijven die werden gepleegd in oorlogstijd(84).

4) *Nieuwe strafvervolgingen tegen dezelfde verdachte*

69. Alleen degene die reeds eerder werd vervolgd, kan de exceptie van gewijsde opwerpen bij nieuwe vervolgingen wegens hetzelfde feit. Het gezag van gewijsde van wat ten aanzien van één van de daders van het misdrijf werd beslist, strekt zich niet uit tot de afzonderlijk vervolgte mededaders en medeplichtigen aan dit misdrijf. Die beslissing kan hen noch schaden, noch baten(85).

70. Deze beperking wordt niet betwist wanneer het eerste vonnis een veroordelende beslissing is: de later vervolgte mededaders of medeplichtigen moeten immers even vrij en even volledig verdedigd kunnen worden als de vroeger vervolgte daders.

71. Wanneer het eerste vonnis een vrijspraak is, gegrond op de overweging dat het feit niet gepleegd is of geen misdrijf oplevert, menen sommigen dat deze vrijspraak alle personen die aan het feit hebben deelgenomen, moet baten. Daartegen kan men echter inbrengen dat art. 6 Ger. W. zou geschonden worden, omdat men aan een

(83) Cass., 20 februari 1961, *Pas.*, 1961, I, 664; Cass., 20 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1084.

(84) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 145, nr. 196; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 287, nr. 149.

(85) Cass., 18 januari 1972, *Pas.*, 1973, I, 482, met noot; Cass., 26 maart 1973, *Pas.*, 1973, I, 708; Cass., 13 mei 1975, *Pas.*, 1975, I, 893; *R. W.*, 1975-76, 939; Cass., 21 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 449.

vrijspraak dezelfde draagwijdte zou toekennen als aan een als regel geldende beschikking(86).

72. Door het feit dat het gezag van gewijsde zich niet opdringt ten aanzien van afzonderlijk vervolgte deelnemers aan het misdrijf, en dat opeenvolgend ook verschillende personen-niet-deelnemers wegens hetzelfde feit kunnen vervolgd worden, kunnen onverenigbare beslissingen ontstaan.

Doch mogelijke onbillijkheden kunnen verholpen worden, doordat herziening kan worden aangevraagd, wanneer het bewijs van de onschuld van een der veroordeelden volgt uit de tegenstrijdigheid van de beslissingen(87).

5) *Nieuwe strafvervolgingen wegens hetzelfde feit*

73. Daar de strafrechter het feit onder al zijn aspecten beoordeelt en niet alleen onder de kwalificatie die eraan werd gegeven door de vervolgende partij, kan de verdachte, hij weze vrijgesproken of veroordeeld, niet meer worden vervolgd wegens hetzelfde feit(88).

74. Dit veronderstelt echter dat het strafgerecht wettelijk in de mogelijkheid verkeerde het feit in alle opzichten te onderzoeken en het elke mogelijke wettelijke omschrijving te geven.

Dit is niet het geval wanneer het feit tegelijk een gemeenrechterlijk misdrijf en een overtreding van de douane- en accijnswetten oplevert. Van laatstgenoemd misdrijf kan het strafgerecht immers slechts kennis nemen, wanneer het feit voorgebracht wordt door de Administratie van Financiën (douane en accijnzen). Gebeurt dit niet, dan verhindert een vrijspraak uit hoofde van het gemeenrechterlijk misdrijf geenszins latere vervolgingen wegens het belastingsmisdrijf(89).

75. Een specifiek probleem met betrekking tot de identiteit van de feiten stelt zich wanneer men te maken heeft met een collectief misdrijf.

(86) Noot P.M. onder Cass., 18 januari 1972, *Pas.*, 1973, I, 482; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 290, nr. 171.

(87) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 290-291, nrs. 172-173.

(88) Cass., 6 december 1971, *Arr. Cass.*, 1972, 332; Cass., 20 december 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 445; D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 146, nr. 196; MAHAUX, P., *l.c.*, 124.

(89) Cass., 18 januari 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 483 met noot P.M.; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 289, nr. 160.

Immers, wanneer de strafrechter vaststelt dat een strafbaar feit waaromtrent een definitieve veroordeling is uitgesproken, en de feiten waarvan hij kennis neemt en die dateren van voor die definitieve veroordeling, voor zover deze laatste feiten bewezen mochten zijn, wegens eenheid van opzet, één enkele strafbare gedraging uitmaken, dan heeft die veroordeling, wegens haar gezag van gewijsde dat het verval van de strafvordering meebrengt, tot gevolg dat de rechter geen rechtsmacht meer heeft, niet alleen om uit dien hoofde nog een straf uit te spreken, maar ook om nog te beslissen of de dader zich aan die feiten al dan niet schuldig heeft gemaakt(90).

Doch het gezag van gewijsde van de veroordeling belet niet dat nieuwe vervolgingen zouden kunnen worden ingesteld wegens feiten van dezelfde aard die werden gepleegd na die veroordeling: de eenheid van opzet die die feiten had kunnen verbinden met de reeds bestrafte feiten, is noodzakelijk verbroken wanneer een definitieve beslissing ten gronde is tussengekomen(91).

2) *Zelfde feit*

76. Het strafrechterlijk gewijsde is voor de burgerlijke rechter bindend niet alleen wanneer hij uitspraak moet doen over de burgerlijke vordering tot schadevergoeding die voortvloeit uit een misdrijf en die afzonderlijk voor hem wordt ingesteld, doch ook wanneer hij kennis neemt van andere burgerlijke vorderingen die verband houden met feiten waarover de strafrechter uitspraak heeft gedaan(92).

77. De burgerlijke rechter beoordeelt in feite, en derhalve op onaanstastbare wijze, of het feit waarop de hem voorgelegde burgerlijke vordering gesteund is en waarvan de eiser beweert dat het een ander feit is dan datgene dat de strafrechter onder al zijn aspecten onderzocht heeft, toch niet hetzelfde feit uitmaakt en hij derhalve door het het gezag van het strafrechterlijk gewijsde gebonden is(93).

Om te bepalen in welke mate hij verplicht is de strafrechterlijke beslissing als basis van zijn beslissing over de burgerlijke vordering

(90) Cass., 28 juni 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1118; Cass., 16 december 1981, *Pas.*, 1982, I, 523; Cass., 28 september 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 150; Cass., 8 juni 1983, *Pas.*, 1983, 1133; Corr. rb. Luik, 2 januari 1980, *Jur. Liège*, 1981, 5; MAHAUX, P., *l.c.*, 124.

(91) Cass., 13 november 1973, *Arr. Cass.*, 1974, 305; Cass., 21 september 1982, *Arr. Cass.*, 1982-83, 116; MAHAUX, P., *l.c.*, 124; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 289, nr. 165.

(92) TROUSSE, P., *l.c.*, p. 698, nr. 3.

(93) Cass., 4 oktober 1984, *R. W.*, 1985-86, 529; Rb. Hoei, 26 mei 1982, *Jur. Liège*, 1984, 187; Vred. Fosses-la-Ville, 15 september 1982, *Rev. Rég. Dr.*, 1983, 66.

te nemen, moet de burgerlijke rechter het feit dus vanuit zijn strafrechterlijke betekenis en kontekst transponeren naar de overeenkomstige civielrechterlijke noties.

Zo neemt men aan dat een vrijspraak op grond van art. 418-420 Sw. in hoofde van de vrijgesprokene elke fout op grond van art. 1282-1283 B.W. uitsluit(94). In moeilijke gevallen blijft het aangewezen criterium na te gaan of de beslissing van de burgerlijke rechter verenigbaar zal zijn met de strafrechterlijke beslissing(95).

3. IN WELKE MATE IS DE BURGERLIJKE RECHTER GEBONDEN?

78. Het criterium dat algemeen wordt aangewend door rechtspraak en rechtsleer om te bepalen in welke mate het gezag van het strafrechterlijk gewijsde de burgerlijke rechter bindt, luidt als volgt: de burgerlijke rechter is slechts gebonden door wat de strafrechter bij zijn uitspraak over de strafvordering zeker, noodzakelijk en hoofdzakelijk heeft beslist.

1) *Wat zeker werd beslist*

79. De burgerlijke rechter is slechts gebonden door wat de strafrechter zeker, d.w.z. werkelijk, heeft beslist. Wat zeker werd beslist, betreft dus de feitelijke draagwijdte van de beslissing(96).

Geen gezag van gewijsde is derhalve verbonden aan een door tegenstrijdigheid aangetaste beslissing(97). Men kan immers niet uitmaken wat de strafrechter „zeker” heeft beslist.

80. Vrijspraak op grond van twijfel houdt echter in dat de strafrechter zeker heeft beslist dat schuld van de verdachte niet vaststaat, en belet de burgerlijke rechter de burgerlijke vordering toe te staan.

In de rechtspraak van vooral lagere rechtbanken(98) vindt men hier en daar de stelling terug dat bij vrijspraak wegens twijfel de burgerlij-

(94) Rb. Antwerpen, 29 februari 1980, *Pas.*, 1981, III, 18; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 294, nr. 190; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 708, nr. 9.

(95) Cass., 3 mei 1979, *Pas.*, 1979, I, 1042; Cass., 31 oktober 1979, *Pas.*, 1980, I, 278.

(96) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 168, nr. 216; MAHAUX, P., *l.c.*, 125-126; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 708, nr. 9.

(97) Cass., 18 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 51, concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 21 oktober 1976, *Arr. Cass.*, 1977, 225; MAHAUX, P., *l.c.*, 125.

(98) Luik, 28 januari 1974, *Jur. Liège*, 1973-74, 233; Rb. Brussel, 19 oktober 1909, *Pas.*, 1909, III, 402; Rb. Leuven, 6 juni 1973, *Bull. Ass.*, 1974, 811; Kh. St.-Niklaas, 20 juni 1939, *R.W.*, 1939-40, 693; Vred. Neerpelt, 24 september 1957, *R.W.*, 1958-59, 51; Vred. Namen, 21 juni 1960, *Jur. Liège*, 1960-61, 64.

ke rechter aanvullende bewijzen zou mogen aannemen, en dat aldus het misdrijf voor hem nog zou kunnen bewezen worden.

Het Hof van Cassatie(99) stelt echter de vrijspraak op grond van twijfel gelijk met de erga omnes geldende vaststelling dat geen misdrijf werd begaan.

81. De burgerlijke rechter zal de strafrechterlijke uitspraak dus moeten interpreteren en nagaan of hij de burgerlijke vordering kan inwilligen zonder met de strafrechterlijke beslissing in tegenspraak te komen.

Werd de beklagde veroordeeld, dan kan de burgerlijke rechter zonder het gezag van het strafrechterlijk gewijsde te schenden de burgerlijke vordering niet afwijzen op grond van de overweging dat de beklagde geen fout kan verweten worden.

82. Daar de strafrechter gehouden is het ten laste gelegde feit in al zijn mogelijke relaties tot de strafwet te onderzoeken, houdt de vrijspraak in dat het feit in hoofde van de verdachte geen enkel misdrijf uitmaakt(100).

Dit betekent niet dat elke latere burgerlijke vordering op grond van dezelfde feiten waarvoor vrijspraak werd verleend, uitgesloten zou zijn, maar wel dat de burgerlijke rechter uit die feiten geen fout meer kan aannemen die in hoofde van de vrijgesprokene een misdrijf zou uitmaken. Er kan alleen nog sprake zijn van een burgerlijke fout die geen inbreuk op de strafwet vormt(101).

Of dit het geval zal zijn, hangt af van het feit of het gaat om een onopzettelijk of een opzettelijk misdrijf.

83. Daar bij onopzettelijke misdrijven de strafrechtelijke fout gelijk is aan de civiele fout (de lichtste fout volstaat opdat het misdrijf zou voltrokken zijn), zal de burgerlijke rechter uit de feiten geen fout meer kunnen afleiden die geen misdrijf is(102).

De vrijspraak voor onopzettelijke slagen met dood of verwondingen

(99) Cass., 26 februari 1965, *Pas.*, 1965, I, 654; Cass., 19 november 1981, *Arr. Cass.*, 1982-83, 391.

(100) Cass., 6 december 1971, *Pas.*, 1972, I, 225.

(101) Cass., 16 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 329; Brussel, 28 januari 1971, *Pas.*, 1971, II, 137; Vred. Fosses-la-Ville, 15 september 1982, *Rev. Rég. Dr.*, 1982, 178.

(102) TIMMERMANS, G., „Chose jugée en matière criminelle”, *B.J.*, 1883, 184.

tot gevolg sluit dan ook elke civiele fout in hoofde van de vrijgesprokene uit(103).

Sommige rechtscolleges(104) achtten dit ook zo bij vrijspraak voor een verkeersovertreding, wat impliceert dat men aanneemt dat de wegverkeersreglementering elke onvoorzichtigheid of nalatigheid op de openbare weg begaan, strafrechterlijk sanctioneert. Nochtans weerhielden andere rechtscolleges(105) burgerlijke aansprakelijkheid wegens onvoorzichtigheden in het verkeer die geen misdrijf vormen.

84. Bij vrijspraak in geval van opzettelijke misdrijven, waarbij de feiten niet strafbaar zijn als het vereiste opzet niet voorhanden is, kan de burgerlijke rechter wel aannemen dat de begane feiten in hoofde van de vrijgesprokene een civiele fout uitmaken. Het bestaan van een civiele fout vereist immers geen opzet: de lichtste fout volstaat(106).

85. Voor de Wet van 26 februari 1981 kon de burgerlijke rechter na vrijspraak door het Hof van Assisen iedere fout aanvaarden die niet de elementen van de omschreven tenlastelegging die door de jury werd afgewezen, cumuleerde, ook al maakte deze fout een misdrijf uit(107). Toen echter gold de vrijspraak enkel ten aanzien van het feit zoals het werd omschreven door het arrest van de Kamer van Inbeschuldigingstelling en door de bijkomende vragen van de Voorzitter van het Hof.

Nu door de Wet van 26 februari 1981 de vrijspraak geldt ten aanzien van het feit, ongeacht de juridische omschrijving ervan, lijkt het me niet meer mogelijk dat de burgerlijke rechter de burgerlijke vordering nog zou inwilligen op grond van een fout die een strafrechterlijke misdrijf kan uitmaken. Vandaar dat de burgerlijke partij er belang bij heeft dat door het stellen van bijkomende vragen het feit onder al zijn mogelijke kwalificaties door de jury beoordeeld wordt. Er is echter nog geen rechtspraak daaromtrent.

86. Binnen het kader van de studie omtrent „wat zeker werd beslist”

(103) Cass., 3 mei 1979, *Bull. Ass.*, 1979, 533; Rb. Antwerpen, 29 februari 1980, *Pas.*, 1981, III, 18; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 294, nr. 190.

(104) Luik, 18 december 1981, *Jur. Liège*, 1982, 178; Rb. Luik, 6 januari 1977, *Jur. Liège*, 1977-78, 60.

(105) Cass., 13 april 1972, *Arr. Cass.*, 1972, 756; Gent, 9 maart 1965, *R.W.*, 1966-67, 259; Brussel, 18 november 1966, *R.W.*, 1969-70, 571.

(106) Cass., 16 november 1961, *Pas.*, 1962, I, 329; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 293-294, nr. 188.

(107) RUTSAERT, J., *O.c.*, p. 906; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 707, nr. 8.

(alhoewel het ook hoort bij en moeilijk te scheiden valt van wat „noodzakelijk werd beslist”) past het tenslotte wat dieper in te gaan op de bijzondere problemen die het gezag van het strafrechterlijk gewijsde ten aanzien van de burgerlijke rechter stelt in verband met de regresvordering van de verzekeraar.

De problematiek is deze: als de strafrechter verschillende straffen oplegt enerzijds voor onopzettelijke doding, slagen of verwondingen, en anderzijds voor verkeersinbreuken of voor dronkenschap aan het stuur, dan heeft hij zeker en noodzakelijk beslist dat de fout die de verkeersinbreuken oplevert of de dronkenschap vreemd is aan de onopzettelijke doding of letsels.

Immers, wanneer het gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg (verkeersinbreuk / dronkenschap aan het stuur / alcoholintoxicatie), bestanddeel van een misdrijf uit onvoorzichtigheid, bovendien het voorwerp is van één of verschillende afzonderlijke tenlasteleggingen, dan is de strafrechter ertoe gehouden wegens de onplitsbaarheid van het feit en met toepassing van art. 65 Sw. alleen de zwaarste straf uit te spreken.

Gezien de strafrechter door verschillende straffen uit te spreken impliciet doch zeker en noodzakelijk beslist heeft dat de verkeersinbreuk of de dronkenschap geen oorzaak van het ongeval is, moet de burgerlijke rechter de regresvordering van de verzekeraar afwijzen(108). Deze rechtspraak kreeg heel wat kritiek(109).

Wanneer de strafrechter echter verschillende straffen oplegt en tegelijk aanvaardt dat de dronkenschap of de verkeersinbreuk de oorzaak of een van de oorzaken van de onopzettelijke letsels of doding uitmaakt, dan is, wegens de tegenstrijdigheid die deze uitspraak in zich sluit, de burgerlijke rechter noch in de ene, noch in de andere zin gebonden(110).

Het Hof van Cassatie is echter zeer voorzichtig alvorens tot tegenstrijdigheid in het strafvonnis te besluiten. Zo stelt het dat er geen tegenstrijdigheid bestaat, als de rechter de abnormale bewegingen van het voertuig als een teken van dronkenschap beschouwt maar

(108) Cass., 19 september 1968, *Arr. Cass.*, 1969, 72; Cass., 21 mei 1970, *Pas.*, 1970, I, 827; Cass., 13 april 1973, *R. W.*, 1973-74, 871; Cass., 16 februari 1973, *R. W.*, 1973-74, 874; Cass., 2 april 1976, *R. W.*, 1976-77, 1707.

(109) VAN QUICKENBORNE, M., „De afzonderlijke bestraffing van de alcoholintoxicatie in het verkeer en de regresvordering van de verzekeraars: een terugblik”, *R. W.*, 1975-76, 465-467.

(110) Cass., 18 september 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 51, concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 8 maart 1973, *Pas.*, 1973, I, 631, concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 21 oktober 1976, *R. W.*, 1977-78, 324; Cass., 3 maart 1977, *Pas.*, 1977, I, 715.

toch twee afzonderlijke straffen uitspreekt en zodoende niet aanneemt dat de dronkenschap medeoorzaak zou zijn van het ongeval(111).

Nochtans kan de strafrechter, zonder dat hem tegenstrijdigheid in zijn uitspraak kan verweten worden, stellen dat de dronkenschap een causaal verband vertoont met het ongeval, en toch verschillende straffen uitspreken wegens de dronkenschap en de onopzettelijke doding of letsels, namelijk wanneer hij vaststelt dat er zich in het sturen onder invloed een onderbreking heeft voorgedaan en dat de verdachte na die onderbreking het stuur opnieuw in handen heeft genomen en het ongeval veroorzaakt heeft. De afzonderlijke straf voor dronkenschap slaat dan op de eerste fase voor de onderbreking, terwijl die dronkenschap ook nog een rol kan gespeeld hebben in de tweede fase bij de veroorzaking van het ongeval. De burgerlijke rechter zou dit zelfs kunnen vaststellen, ook wanneer het niet expliciet vermeld wordt in het strafvonnis(112).

87. Wanneer de strafrechter een straf oplegt wegens onopzettelijke doding of slagen en verwondingen en een verkeersinbreuk of dronkenschap aan het stuur / alcoholintoxicatie, dan is de burgerlijke rechter verplicht aan te nemen dat de verkeersinbreuk of dronkenschap (mede-)oorzaak van de schade is geweest en moet hij de regresvordering van de verzekeraar inwilligen(113).

88. Aanvankelijk paste het Hof van Cassatie dezelfde redenering toe wanneer de strafrechter te oordelen had, enerzijds over een verkeersinbreuk en anderzijds over dronkenschap aan het stuur / alcoholintoxicatie. Daar de strafrechter verplicht is slechts één enkel straf uit te spreken, niet alleen wanneer een misdrijf een bestanddeel van een ander misdrijf oplevert, maar ook wanneer eenzelfde feit verschillende misdrijven oplevert, volgt daaruit dat, wanneer hij wegens verschillende misdrijven verschillende straffen uitspreekt, hij zeker en noodzakelijk beslist dat deze misdrijven door onderscheiden feiten worden opgeleverd en dat de dronkenschap derhalve noch de oorzaak, noch een van de oorzaken van het ongeval is geweest.

De burgerlijke rechter zou dan ook het gezag van het strafrechterlijk

(111) Cass., 2 april 1976, *Pas.*, 1976, I, 849.

(112) Cass., 21 mei 1970, *Pas.*, 1970, I, 827, concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH; Cass., 13 september 1974, *Arr. Cass.*, 1975, 49.

(113) Cass., 18 november 1976, *R.W.*, 1976-77, 1811.

gewijsde schenden indien hij de regresvordering van de verzekeraar zou inwilligen(114).

Doch op dit punt heeft het Hof zijn rechtspraak gewijzigd. Wanneer de strafrechter uitspraak moet doen over verschillende misdrijven waaronder een inbreuk op art. 419 of 420 Sw., is hij door de aard zelf van dit wanbedrijf, gedwongen zich uit te spreken over de gevolgen van de onvoorzichtigheid, dus ook over het causaal verband tussen die onvoorzichtigheid en de schade. Doch het Hof stelt dat de strafrechter zich niet over dit causaal verband moet uitspreken bij de vervolging van enerzijds een verkeersinbreuk en anderzijds dronkenschap aan het stuur / alcoholintoxicatie. Gezien de strafrechter dan, wanneer hij verschillende straffen uitspreekt, niet met zekerheid beslist heeft dat de dronkenschap geen oorzaak van het ongeval was, kan de burgerlijke rechter aannemen dat de feiten wel onderscheiden zijn, maar toch allebei noodzakelijk en rechtstreeks de schade veroorzaakt hebben, en derhalve de regresvordering inwilligen(115).

Evenzo kan de burgerlijke rechter nog ongebonden oordelen over de regresvordering, wanneer de strafrechter één enkele straf uitspreekt wegens alcoholintoxicatie en een verkeersinbreuk omdat deze daardoor niet zeker en noodzakelijk geoordeeld heeft dat de geleden schade het gevolg was van beide overtredingen(116).

2) *Wat noodzakelijk werd beslist*

89. Het bijwoord „noodzakelijk” slaat op de juridische draagwijdte van de strafrechterlijke beslissing. Zijn dan ook noodzakelijk: alle vaststellingen die de strafrechter krachtens de wet gehouden is te maken, op straffe van cassatie van zijn beslissing wegens gebrek aan wettelijke motivering(117). De burgerlijke rechter is dus niet alleen gebonden door het beschikkend gedeelte van de uitspraak over de

(114) Cass., 7 maart 1974, *R.W.*, 1973-74, 2145; Cass., 20 juni 1975, *R.W.*, 1975-76, 1275; MERCELIS, W., „Het arrest van 7 maart 1974 van het Hof van Cassatie betreffende een afzonderlijke veroordeling wegens dronkenschap of intoxicatie en wegens loutere inbreuken op het verkeersreglement”, *R.W.*, 1974-75, 1789.

(115) Cass., 15 januari 1976, *R.W.*, 1976-77, 2230; Cass., 27 januari 1978, *R.W.*, 1977-78, 2211; Cass., 16 oktober 1980, *Pas.*, 1981, I, 205; Cass., 165 januari 1981, *Pas.*, 1981, I, 519; Cass., 24 april 1981, *Pas.*, 1981, I, 961; Cass., 7 januari 1983, *Arr. Cass.*, 1982-83, 589; Cass., 12 maart 1984, *Bull. Arr. Cass.*, 1984, 815; Gent, 9 februari 1973, *R.W.*, 1973-74, 770; Brussel, 29 maart 1973, *R.W.*, 1973-74, 1398; Rb. Mechelen, 16 juni 1981, *R.W.*, 1982-83, 1012.

(116) Brussel, 8 juni 1983, *R.W.*, 1983-84, 869.

(117) RUTSAERT, J., *o.c.*, p. 892, nr. 11; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 705, nr. 7.

strafrechter, doch ook door de noodzakelijke motieven die eraan ten grondslag liggen(118).

Zo miskent de burgerlijke rechter het gezag van het strafrechterlijk gewijsde wanneer hij de burgerlijke vordering van A tegen de verzekeraar van B afwijst, omdat de juiste plaats van het ongeval onzeker is, terwijl de vrijspraak gegrond was op het motief dat het ongeval op een welbepaalde plaats gebeurd was(119).

Hetzelfde kan men aanmerken op de beslissing van de burgerlijke rechter waarbij deze de tegen een derde ingestelde vordering afwijst van een persoon die vrijgesproken werd van de tenlastelegging zonder lichten gereden te hebben, om de enige reden dat het bewijs niet geleverd is dat het voertuig met lichten aan reed(120).

90. Opdat een beslissing over de strafvordering wettelijk gemotiveerd zou zijn, moet de strafrechter zich noodzakelijk uitspreken over het al dan niet bestaan van het strafbaar feit, dus over elk van zijn constitutieve elementen, en over de schuld van de dader. Wat op die punten werd beslist, is noodzakelijk beslist en bindt derhalve de burgerlijke rechter(121).

In dit verband situeert zich de problematiek met betrekking tot het geval waarin de verdachte wordt vrijgesproken omdat het moreel bestanddeel van het misdrijf niet voorhanden is. De vraag stelt zich of de strafrechter dan niet noodzakelijk beslist heeft dat de verdachte wel materieel gezien het feit gepleegd heeft, en de burgerlijke rechter daardoor gebonden is.

De meerderheid der auteurs is van mening dat dit niet het geval is, daar enkel de ontkenning van het bestaan van het moreel bestanddeel de noodzakelijke grondslag van de vrijspraak uitmaakt. Men kan immers moeilijk stellen dat de verdachte vrijgesproken werd omdat hij materieel gezien het feit gepleegd had(122)!

De burgerlijke rechter kan dus nog vrij oordelen over het al dan niet plegen van het feit door de vrijgesprokene. Dit zal alleen het geval zijn wanneer de eventueel begane feiten in diens hoofde wel een civiele fout uitmaken, die niet strafbaar is omdat het strafrechterlijk vereiste opzet niet aanwezig is en de feiten niet strafbaar zijn zo ze onopzettelijk worden begaan (zie hoger nr. 84).

(118) Cass., 10 oktober 1975, *R. W.*, 1975-76, 1935; Cass., 19 november 1982, *R. W.*, 1982-83, 2537.

(119) Cass., 20 september 1973, *R. W.*, 1973-74, 1178.

(120) Cass., 16 september 1982, *J. T.*, 1983, 311; *Pas.*, 1983, I, 72.

(121) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 295, nr. 197; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 705, nr. 7.

(122) HEBRAUD, P., *o.c.*, p. 375-377; VALTICOS, N., *o.c.*, p. 259-260, nr. 283.

91. De strafrechter doet enkel noodzakelijk uitspraak over de strafvordering ten aanzien van de beklaagde zelf. De burgerlijke rechter is derhalve niet gebonden door wat door de strafrechter over een eventuele fout van de benadeelde of van een derde werd beslist. De burgerlijke aansprakelijkheid van andere personen dan de beklaagde kan de burgerlijke rechter in volle vrijheid beoordelen(123).

Aldus kan de burgerlijke rechter de aansteller wegens het begaan van een fout persoonlijk aansprakelijk stellen, nadat deze door de strafrechter niet burgerrechtelijk aansprakelijk werd gesteld omdat zijn aangestelde vrijgesproken werd(124).

De aansteller die persoonlijk vrijgesproken werd op grond van art. 418-420 Sw., kan echter toch op grond van art. 1384, al. 3 B.W. burgerlijk aansprakelijk gesteld worden voor de schade veroorzaakt door zijn aangestelde, omdat hij door het bewijs van de afwezigheid van fout niet aan zijn samengestelde aansprakelijkheid kan ontkomen.

Mutatis mutandis geldt dezelfde regel ten aanzien van de bewaker van de zaak tegen wie, alhoewel hij werd vrijgesproken uit hoofde van onopzettelijke slagen en verwondingen, toch nog een burgerlijke vordering kan worden ingesteld op grond van art. 1384, al. 1 B.W. wegens een gebrek aan de zaak, daar hij het wettelijk vermoeden van fout niet door het bewijs van de afwezigheid van fout kan weerleggen(125).

Doch de vrijspraak van de personen die zich aan de aansprakelijkheid voor andermans daad kunnen onttrekken door overeenkomstig art. 1384, al. 5 B.W. het bewijs te leveren dat ze die daad niet konden beletten (ouders, onderwijzers en ambachtslui), ontnemt de burgerlijke rechter de mogelijkheid hen nog burgerlijk aansprakelijk te achten(126).

92. Wanneer de strafrechter de beklaagde veroordeelt wegens onopzettelijke slagen en verwondingen of onopzettelijk doden, kan de burgerlijke rechter de burgerlijke vordering niet afwijzen op grond van afwezigheid van een causaal verband tussen de schade en de fout.

(123) Cass., 11 december 1975, *Arr. Cass.*, 1976, 458; Cass., 22 maart 1984, *Bull. Arr. Cass.*, 1984, 657; Brussel, 3 januari 1972, *R. W.*, 1973-74, 396; Luik, 4 april 1979, *Jur. Liège*, 1980, 27; Bergen, 19 december 1983, *Rev. Rég. Dr.*, 1984, 229; Rb. Aarlen, 13 februari 1979, *Rev. Rég. Dr.*, 1980, 55.

(124) Cass., 1 oktober 1982, *R. W.*, 1983-84, 293.

(125) Cass., 8 september 1967, *Pas.*, 1968, I, 33; Cass., 28 maart 1980, *Pas.*, 1980, I, 940; Kh. Verviers, 19 maart 1984, *Jur. Liège*, 1984, 363.

(126) RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 299, nr. 219.

Het Hof van Cassatie(127) stelt immers dat dergelijke veroordeling de vaststelling van de fout en van het causaal verband tussen fout en schade impliceert.

Doch het gezag van het strafrechterlijk gewijsde dringt zich enkel op ten aanzien van het causaal verband tussen de fout en de schade aan de persoon van het slachtoffer. De burgerlijke rechter mag vrij oordelen of er een causaal verband bestaat tussen de fout en de schade aan de wagen of de schade aan de persoon van de veroordeelde zelf(128).

93. De vermeldingen van het vonnis met betrekking tot verzachtende omstandigheden en verschoningsgronden binden de burgerlijke rechter, gezien ze noodzakelijk zijn om de opgelegde straf wettelijk te motiveren.

Ingaande tegen de stelling dat verzachtende omstandigheden als instrumenten van zuivere criminele politiek geen gezag van gewijsde hebben ten aanzien van de burgerlijke rechter, besliste het Hof van Cassatie op conclusie van advocaat-generaal Mahaux(129) dat de vermelding van verzachtende omstandigheden tot rechtvaardiging van de op de beklaagde toegepaste straf de burgerlijke rechter bindt met betrekking tot het bestaan van de aldus vastgestelde feiten, terwijl de beoordelingen betreffende de schuld of de aansprakelijkheid van een derde, die in die vermelding zouden vervat zijn, evenwel geen gezag van gewijsde bezitten.

94. De vermeldingen met betrekking tot de omvang van de schade behoren slechts tot wat noodzakelijk beslist werd en dringen zich aldus op aan de burgerlijke rechter, wanneer de door het slachtoffer geleden schade een constitutief element van het misdrijf uitmaakt, zoals bij onopzettelijk toebrengen van letsel of onopzettelijk doden. De vraag is gerezen of de burgerlijke rechter de strafrechterlijke beslissing mag aanvullen met omstandigheden die van aard zijn de door de strafrechter aangenomen kwalificatie te veranderen.

Zou de burgerlijke rechter bij voorbeeld kunnen stellen dat de onvoorzichtigheid die door de strafrechter als constitutief bestand-

(127) Cass., 14 oktober 1957, *Pas.*, 1958, I, 133; Cass., 1 december 1970, *Arr. Cass.*, 1971, 323.

(128) Cass., 14 december 1972, *Pas.*, 1973, I, 371.

(129) Cass., 12 december 1968, *Pas.*, 1969, I, 346; concl. Adv. Gen. MAHAUX, P.; MAHAUX, P., *l.c.*, 125; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 298, nr. 208.

deel van het misdrijf van onopzettelijke slagen en verwondingen weerhouden werd, de dood van het slachtoffer veroorzaakt heeft en op grond daarvan schadevergoeding kunnen toekennen aan diens nabestaanden?

Terwijl sommige rechtspraak(130) elke wijziging van de strafrechterlijke beslissing verwerpt, laten andere beslissingen wel toe dat de burgerlijke rechter bij het bepalen van de omvang van de schade rekening houdt met omstandigheden die de strafrechter niet in overweging kon nemen omdat hij ze niet kon kennen of ze zich slechts na zijn beslissing voordeden, zodat beide beslissingen verenigbaar blijven(131).

3) *Wat hoofdzakelijk beslist werd*

95. Dit criterium werd in 1965 door het Hof van Cassatie(132) ingevoerd, om uit te drukken dat de burgerlijke rechter niet gebonden is door wat de strafrechter „incidenteel” beslist heeft.

Het gaat om beslissingen over bepaalde vragen van burgerlijk recht die de strafrechter overeenkomstig art. 15 Voorafg. Tit. Sv. naar aanleiding van zijn uitspraak over de strafvordering moet oplossen, zoals problemen met betrekking tot de geldigheid van het huwelijk, nationaliteit, vaststelling van de staat van faillissement.

Reden van die beperking is dat de strafrechter die vragen slechts heeft opgelost in het licht van de uitoefening van de strafvordering zodat die oplossing dan ook slechts gelding bezit binnen die grenzen(133).

96. Dit criterium werd echter in de latere rechtspraak niet meer aangewend. Het werd door procureur-generaal Ganshof van der Meersch zelfs bekritiseerd als zijnde een notie waarvan men zeer moeilijk de draagwijdte kan bepalen en als dusdanig verworpen(134).

4. BESLUIT

97. Het gezag van het strafrechterlijk gewijsde beantwoordt aan een algemeen beginsel van strafrechtspleging en wordt derhalve niet beheerst door de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek.

(130) Cass., 19 januari 1977, *R.W.*, 1976-77, 2680; Cass., 18 oktober 1979, *Pas.*, 1980, I, 223.

(131) Corr. Leuven, 10 november 1949, *R.W.*, 1949-50, 724; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 707, nr. 8.

(132) Cass., 21 mei 1965, *Pas.*, 1965, I, 1021.

(133) D'HAENENS, J., *o.c.*, p. 168. nr. 216; RUTSAERT, J., *l.c.*, p. 299-300, nr. 225; TROUSSE, P., *l.c.*, p. 710-711, nr. 10.

(134) Cass., 21 mei 1970, *Pas.*, 1970, I, 827, concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH.

98. Het negatief gezag van het strafrechterlijk gewijsde dat de herhaling van een geding verhindert, vormt een wijze van verval van de strafvordering. Opdat de exceptie van gewijsde met vrucht zou kunnen opgeworpen worden, is vereist dat er een onherroepelijke eindbeslissing over de grond van de tenlastelegging, uitgaande van een Belgisch strafgerecht, bestaat en dat de nieuwe strafvervolgingen betrekking hebben op dezelfde verdachte en op hetzelfde feit.

99. Het positief gezag van het strafrechterlijk gewijsde dwingt van de burgerlijke rechter die uitspraak moet doen over een burgerlijke vordering die verband houdt met wat reeds op de strafvordering werd beslist, respect af voor wat op deze vordering zeker, noodzakelijk en hoofdzakelijk werd beslist.

Wat zeker werd beslist, betreft de feitelijke draagwijdte van de beslissing, namelijk wat de strafrechter werkelijk beslist heeft.

Wat noodzakelijk werd beslist, heeft betrekking op alle vaststellingen die de strafrechter krachtens de wet gehouden is te maken, op straffe van cassatie van zijn beslissing wegens gebrek aan wettelijke motivering.

Het in 1965 door het Hof van Cassatie ingevoerd, doch nadien bekritiseerd criterium van wat hoofdzakelijk beslist werd, sloot de gebondenheid van de burgerlijke rechter uit ten aanzien van wat de strafrechter „incidenteel” beslist heeft, namelijk over bepaalde vragen van burgerlijk recht die hij naar aanleiding van zijn uitspraak over de strafvordering moet oplossen.

100. Net als in burgerlijke zaken vindt het beginsel van het gezag van het strafrechterlijk gewijsde zijn grondslag in de bekommernis dat tegenstrijdige rechterlijke uitspraken moeten vermeden worden en dat de sociale rust vereist dat aan elk geding een definitief einde komt.

Doch met grotere zorg dan op burgerlijk vlak moet vermeden worden dat wat op de strafvordering gewezen werd, opnieuw zou kunnen invraaggesteld worden. Vandaar de gelding erga omnes en het openbare-orde-karakter van het gezag van het strafrechterlijk gewijsde.

Dit gezag is immers niet alleen een uiting van respect voor wat de strafrechter heeft beslist, maar ook en misschien wel bovenal een essentiële waarborg voor de verdachte dat hij niet meerdere malen kan worden veroordeeld wegens hetzelfde feit en dat na een definitieve vrijspraak zijn onschuld niet meer zal worden in twijfel getrokken.

SOMMAIRE

L'autorité de la chose jugée en matière civile est l'autorité que la loi confère à une décision judiciaire contentieuse qui est rendue sur une action civile et par laquelle le juge épuise sa juridiction sur un point en litige, cette décision ayant ainsi force obligatoire à l'égard des parties dès son prononcé. L'autorité de la chose jugée permet aux parties, d'une part, d'éviter la réitération du même litige, d'autre part, d'invoquer l'acquis de la décision judiciaire chaque fois que celle-ci est remise en cause.

Le fondement légal de ce respect dû à la décision judiciaire réside en ce que l'autorité de la chose jugée est présentée comme une présomption légale, ceci justifiant la haute valeur attribuée à la décision judiciaire. Cette valeur consiste à faire de la solution donnée à un litige par le juge une certitude (non une vérité), à tout le moins provisoire aussi longtemps que la décision peut encore être réformée par l'utilisation de voies de recours.

L'autorité d'une décision judiciaire rendue sur une action civile ne peut être invoquée comme normativement obligatoire que si la chose demandée est la même, que la demande est fondée sur la même cause et que cette demande est entre les mêmes parties en la même qualité. Cette autorité se limite toutefois à ce que le juge civil a explicitement ou implicitement décidé et a dès lors nécessairement posé sur un point en litige à l'égard duquel les parties ont pu mener la contradiction: *tantum judicatum, quantum litigatum*. Cette subordination de l'autorité de la chose jugée à l'exigence du débat contradictoire trouve son fondement, en fin de cause, dans le principe du respect des droits de la défense.

L'autorité de la chose jugée comme conséquence du jugement, est l'expression d'un profond respect pour la décision prise par le juge. Ce respect est indispensable parce qu'il est préjudiciable à la paix sociale que les litiges se perpétuent du fait que les parties pourraient remettre en cause la certitude qu'elles ont recherchée auprès du juge dans une situation incertaine, en rejetant cette certitude pour demander une nouvelle décision judiciaire.

En matière civile, l'autorité de la chose jugée n'est pas d'ordre public, les parties pouvant dès lors renoncer à invoquer l'exception de chose jugée. Dans la mesure où la répétition d'une procédure constitue une charge superflue pour les cours et tribunaux déjà confrontés à un grave arriéré, des arguments peuvent être avancés, *de lege ferenda*, pour donner au juge le pouvoir de soulever d'office l'exception de chose jugée.

Tout comme en matière civile, le principe de l'autorité de la chose jugée au pénal trouve son fondement dans le souci d'éviter la contradiction entre décisions judiciaires et dans la nécessité de mettre un point final à chaque litige en vue d'assurer la paix sociale. Mais plus encore qu'en matière civile, il importe d'éviter que puisse remis en cause ce qui a été décidé sur l'action pénale. Ceci explique l'autorité *erga omnes* et le caractère d'ordre public de l'autorité de la chose jugée en cette manière. En effet, cette autorité constitue non seulement une expression du respect dû à ce qui a été décidé par le juge pénal mais également une garantie essentielle donnée au prévenu qu'il ne peut être condamné plusieurs fois pour le même fait, son innocence ne pouvant plus être mise en doute après un acquittement définitif.

Dans ses effets négatifs, l'autorité de la chose jugée au pénal constitue une cause d'extinction de l'action répressive.

Dans ses effets positifs, cette autorité implique que si certaines conditions sont remplies, le juge civil se trouve lié, dans son appréciation d'une action civile portée devant lui, par la décision du juge pénal. Il est requis dès lors que la décision pénale ait l'autorité de la chose jugée. Pour que puisse être invoquée l'autorité de la chose jugée au pénal, il doit y avoir une décision définitive irrévocable sur l'objet de l'action répressive, rendue par une juridiction pénale belge, la nouvelle action doit concerner le même prévenu et le même fait. Pour que la chose jugée au pénal lie le juge civil, l'action doit en outre porter sur les faits à l'égard desquels le juge pénal s'est prononcé.

Le juge civil n'est cependant lié que par ce qui a certainement, nécessairement et principalement été décidé par le juge pénal.

Ce qui a certainement été décidé, concerne la portée de fait de la décision, c'est-à-dire ce que le juge pénal a réellement décidé.

Ce qui a nécessairement été décidé, concerne toutes les constatations que le juge pénal est légalement tenu de faire, sous peine de cassation de sa décision pour défaut de motivation légale.

Le critère — introduit par la Cour de cassation en 1965 mais critiqué et abandonné ensuite — de ce qui a été principalement décidé, impliquait que le juge civil n'était pas lié par ce que le juge pénal avait décidé „incidemment", c'est-à-dire sur certaines questions de droit civil qu'il était appelé à résoudre à l'occasion de sa décision sur l'action répressive.

La matière de l'autorité de la chose jugée au pénal à l'égard du juge civil relève de plusieurs branches du droit. Dans la mesure où il s'agit d'une conséquence de la décision pénale, cette matière fait partie du droit de la procédure pénale mais elle touche incontestablement aussi au droit judiciaire privé par les limitations qu'elle apporte à l'exercice de l'action civile et à l'appréciation de cette action par le juge civil.

L'application du principe requérant un examen du contenu de la décision pénale et de l'action civile, elle relève également, outre le droit de la procédure, du droit matériel.

De l'avis de la doctrine, il s'agit de façon prépondérante d'un problème de droit privé relevant plus spécialement de la problématique de la preuve en droit civil.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Rechtskraft der beurteilten Sache in Zivilsachen ist die Autorität die durch das Gesetz einer richterlichen streitigen Entscheidung über eine Zivilklage verliehen wird, wobei der Richter seine Gereichtbarkeit über eine Streitfrage erschöpft, woraus sich ergibt, daß ab der Verkündung des Urteils die Verbindlichkeit gegenüber den jeweiligen Parteien gilt. Diese Rechtskraft der beurteilten Sache befähigt sie einerseits zu der Verhinderung einer Wiederholung desselben Verfahrens, andererseits zu der Anführung des Gerichtsurteils als gegeben, immer wenn dieses Urteil aufs neue angezweifelt wird.

Die gesetzliche Grundlage des Repekts vor dem Gerichtsurteil liegt in der Geltung der Rechtskraft der beurteilten Sache als eine gesetzliche Vermutung, was den hohen Stellenwert des Gerichtsurteils betont. Er besteht darin, daß die vom Richter gegebene Konfliktbereinigung zu einer Gewißheit (nicht zu einer Wahrheit) erhoben

wird, wenn auch zu einer vorläufigen Gewißheit, solange durch die Anwendung von Rechtsmitteln das Urteil noch umgestaltet werden kann.

Die Rechtskraft eines Gerichtsurteils über eine Zivilklage kann nur als normativ verbindlich angerufen werden, wenn es sich um dieselbe Rechtsklage handelt, wenn sich die Klage auf denselben Grund stützt und sie zwischen denselben Parteien in derselben Eigenschaft eingeleitet wird.

Diese Rechtskraft beschränkt sich allerdings auf das was der Zivilrichter über eine Streitfrage mit Widerrede der Parteien explizit oder implizit verordnet und notwendigerweise fundiert hat: *tantum judicatum, quantum litigatum*. Diese Unterwerfung der Rechtskraft der beurteilten Sache unter die Anforderung einer widersprechenden Debatte hat ihre ultimative Grundlage im Prinzip des Respekts vor den Rechten der Verteidigung.

Hinter der Rechtskraft der beurteilten Sache als Folge des Urteils steckt eine tiefe Ehrfurcht vor dem was der Richter entschieden hat. Dieser Respekt ist unbedingt notwendig, weil es dem gesellschaftlichen Frieden nicht nutzt, wenn sich die Verfahren verzögern, indem es den Parteien ermöglicht wird, immer wieder die bei dem Richter gesuchte Gewißheit in der ungewissen Lage nicht zu beachten und aufs neue einen richterlichen Urteilsgesuch einzureichen.

In Zivilsachen gehört die Rechtskraft der beurteilten Sache nicht zur öffentlichen Ordnung, sodaß die Parteien darauf verzichten können die Einrede der abgeurteilten Sachen anzurufen. In dem Maße, daß die Wiederholung des Prozesses eine zwecklose Mehrbelastung des immerhin schon in schweren Rückstand geratenen Gerichts bedeutet, ist in dem *lege ferenda* ein Argument zu finden, das dem Richter die Befugnis zuerkennt, amtshalber die Einrede der abgeurteilten Sachen anzurufen.

Genauso wie in Zivilsachen findet das Prinzip der Rechtskraft der strafrichterlich beurteilten Sache seine Grundlage in der Sorge, daß gegensätzliche richterliche Urteile vermieden werden müssen und daß der gesellschaftliche Friede erfordert, daß jedem Verfahren ein Ende gesetzt wird. Dennoch muß mit noch größerer Sorge als in Zivilsachen verhindert werden, daß was über den Strafprozeß abgeurteilt wurde, aufs neue angezweifelt werden könnte. Aus diesen Gründen gilt das Urteil *erga omnes* und gehört es als die Rechtskraft der strafrichterlich abgeurteilten Sache zur öffentlichen Ordnung.

Diese Rechtskraft ist nicht nur ein Zeichen des Respekts vor der Entscheidung des Strafrichters, sondern stellt zugleich für den Angeklagten eine unbedingt notwendige Garantie dar, daß er wegen derselben Tatsache nicht mehrere Male verurteilt werden kann, und daß nach einem endgültigen Freispruch seine Unschuld nicht mehr angezweifelt werden wird.

In seiner negativen Wirkung stellt die Rechtskraft der strafrichterlich beurteilten Sache einen Grund zur Auslösung des Strafprozesses dar. In seiner positiven Wirkung bedeutet diese Rechtskraft, daß nach der Erfüllung gewisser Voraussetzungen der Zivilrichter bei der Beurteilung einer bei ihm eingereichten Zivilklage durch das Urteil des Strafrichters gebunden ist. Dazu erfordert das strafrichterliche Urteil die Rechtskraft der beurteilten Sache. Damit die Rechtskraft der strafrichterlich beurteilten Sache angerufen werden kann, muß es seitens des belgischen Strafgerichts über den Rechtsfall des Strafprozesses ein rechtskräftiges Urteil zur Hauptsache geben und der neue Prozeß muß sich auf denselben Angeklagten und auf dieselbe Tatsache beziehen.

Damit die Rechtskraft der strafrichterlich beurteilten Sache den Zivilrichter binden

würde, ist überdies erforderlich, daß die Zivilklage mit den vom Strafrichter beurteilten Tatsachen zusammenhängt.

Der Zivilrichter ist allerdings nur durch das gewisse, notwendige und hauptsächliche Urteil des Strafrichters gebunden. Was als gewiß abgeurteilt wurde, gilt die tatsächliche Reichweite des Urteils, nämlich was der Strafrichter tatsächliche entschieden hat. Was als notwendig abgeurteilt wurde, bezieht sich auf alle Feststellungen, die der Strafrichter kraft des Gesetzes machen muß unter Strafe einer Revision seines Urteils wegen mangelnder gesetzlicher Begründung. Das 1965 vom Kassationshof eingeführte, aber nachher kritisierte und aufgegebene Kriterium des hauptsächlichen Urteils, schloß die Verbindlichkeit des Zwischenurteils des Strafrichters für den Zivilrichter aus, nämlich in Bezug auf gewisse Fragen des Zivilrechtes die er anläßlich der Urteilsverkündung im Strafprozeß lösen muß.

Die Materie der Rechtskraft der richterlich beurteilten Sache im Zusammenhang mit dem Zivilrichter gehört zu mehreren Rechtszweigen. In dem Maße daß sie eine Folge des strafrichterlichen Urteils ist, gehört sie zum Strafprozeßrecht, aber die grenzt zweifellos auch an das richterliche Privatrecht in den Beschränkungen die sie der Ausübung einer Zivilklage und deren Beurteilung durch den Richter auferlegt. Weil die Anwendung des Prinzips auch eine Untersuchung nach dem Inhalt des strafrichterlichen Urteils und der Zivilklage erfordert, berührt sie neben dem Verfahrensrecht auch das materielle Recht. Die Rechtslehre ist der Ansicht, daß sie vorwiegend als eine Frage des Privatrechtes gilt und genauer gesagt zu der zivilrichterlichen Beweisproblematik gehört.

SUMMARY

The authority of the decided case in private law is defined as that authority which is conferred on a judicial decision relating to a civil claim by which the court exhausts its jurisdiction on a particular point of the dispute, which by itself makes that decision binding on the parties involved as from the date of the decision. This authority enables them to prevent any repetition of that particular case on the one hand, and to invoke judicial decision in question whenever this decision is called into question.

The legal basis for his respect displayed towards court decisions resides in the status of legal presumption enjoyed by this authority of decided cases, which emphasises the prestige attributed to court decisions in general. This prestige is such that the solution given by a court to a particular dispute is elevated to a certainty (not, however, to the absolute truth), although this certainty is of a provisional nature as long as the decision can be changed by means of remedies at law.

The authority of a decided case in a civil claim can only be invoked as a binding rule where the object of the claim is identical, where the action is has the same basis and is conducted between the same parties enjoying the same capacity.

This authority is, however, limited to the explicit or implicit terms of the civil court's decision and necessary reasoning on a particular contentious point on which the parties had the opportunity to put forward their arguments in court *tantum iudicatum, quantum litigatum*. The way in which the authority of the decided case is thus subject to the requirement of full argument on both sides has its ultimate basis in the principle of the protection of the defendant's rights.

The authority of the decided case, which results from the court decision, masks a deep-seated respect for that which the court has decided. This respect is necessary because it is not in the interests of social peace that cases should drag on ad infinitum, which would enable the parties continuously to abandon that certainty which they were seeking from the court in the first place and request a new judicial decision time and time again.

In civil cases the authority of the decided case is not a matter of public policy, which means that the parties may renounce the plea of *res judicata*. Inasmuch as the repetition of legal proceedings represents an unnecessary burden on the judiciary, already saddled with a backlog of cases, one could make out a case for conferring on the appropriate court the right to invoke in plea of *res judicata ex officio*.

As is the case in civil matters, the principle of the authority of the decided case in penal matters has its basis in the concern to avoid contradictory court decisions, and in the fact that social peace requires a conclusion to every case. However, it is of greater importance in penal matters than it is in civil cases to avoid that a decision taken in accordance with penal procedure be open to fresh challenge. Hence the applicability *erga omnes* and the public policy character of the authority attached to penal cases, since this authority constitutes not merely respect for that which the penal court has decided, but also an essential guarantee for the accused that he or she will not be liable for conviction more than once on the basis of the same facts, and that he or she will no longer need to prove his or her innocence after acquittal.

In its negative effect the authority of the decided case constitutes an extinction of the criminal action. In its positive effect, this authority entails that, if certain conditions are fulfilled, the civil court, in deciding a civil case brought before it, is bound by a decision of the penal court. For this, it is necessary that the penal decision be provided with the necessary authority. For the authority of the decided case to be invoked, the penal proceedings concerned must have reached the decree absolute stage before a Belgian court, and the new proceedings must relate to the same accused and to the same underlying facts. For the authority of the penal case to bind the civil court, it is also necessary that the civil action is connected with the facts on which the penal court has taken a decision.

The civil court is, however, bound only by that which the penal court has decided as being certain, necessary and principal. What has been decided as a matter of certainty concerns the factual scope of the decision, i.e. what the penal court decided in reality. What has been decided as a matter of necessity concerns all the statements which the court is required to make under the law, subject to its decision being reversed before the *Cour de Cassation* for want of providing reasons in accordance with the law.

The criterion which was adopted by the *Cour de Cassation* in 1966, but subsequently criticized and abandoned, for what constitutes a decision by way of principal concern, excluded the rule that the civil court be bound by any „incidental” parts of the court’s decision, i.e. any issue of civil law which it falls to it to decide in the context of penal proceedings.

This issue of the authority of decided cases in relation to the civil courts comes within the scope of a wide variety of legal topics. Inasmuch as it represents one of the consequences of a penal decision, it is part of the law of penal procedure, but also concerns private procedural law in relation to the limits it imposes on the way in which civil actions can be brought and the appraisal thereof by the civil courts. Since the application of this principle requires an examination of the contents of

a penal decision and of a private law decision, this issue concerns the substantive law in addition to the procedural law.

The legal writers are of the opinion that this is mainly private law problem and concerns more particularly the problem of evidence in civil proceedings.